

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI TEORİSİNİN
ŞİRKETLER TOPLULUĞUNA YANSITILMASI

TEZİ YAZAN

Mucahit GÜNAY

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Selen KARAAĞAÇ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Gülten Venüs CÖMERT

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU

(Tarsus Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / EKİM 2023

ONAY SAYFASI

T.C.

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

2020005025 numaralı öğrencimiz olan **Mucahit GÜNAY** tarafından hazırlanan “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Şirketler Topluluğuna Yansıtılması” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından **OYBİRLİĞİ** ile **ÖZEL HUKUK Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır”

Üniv. İçi – Asıl Üye- Tez Danışmanı – Jüri Başkanı: Dr.Öğrt.Üyesi Selen KARAAĞAÇ

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır”

Üniv. İçi – Jüri Asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Gülten Venüs CÖMERT

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır”

Üniv. Dışı – Jüri Asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU
(Tarsus Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır”

03/10/ 2023

Prof. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Aileme ve Günışığıma...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhine doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

03/10/2023

Mucahit GÜNAY

TEŞEKKÜR

Çalıőmamda desteğini esirgemeyen tez danıőmanım Dr.Selen KARAAĞAÇ başta olmak üzere, Çukurova Üniversitesinde Öğretim Görevlisi Dr. Ömer Kızıltan hocama ve emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI TEORİSİNİN ŞİRKETLER TOPLULUĞUNA YANSITILMASI

Mucahit GÜNAY

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Selen KARAAĞAÇ

Ekim 2023, 86 sayfa

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na şirketler topluluğu, bir ilk olarak, 2012 yılında dâhil olmuştur. Özellikle küreselleşen dünya ticareti ile birlikte değişik branşlarda faaliyette bulunmak üzere farklı türlerde tüzel kişiliğe sahip olan şirketler toplulukları meydana gelmiştir. Ortak bir hedefe ulaşma noktasında aynı hâkimiyet altında bulunan birkaç şirketin kademeli olarak gruplanması küreselleşen dünya ticareti içerisinde bir zorunluluk arz ettiği muhakkaktır. Ancak şirketler topluluğunun kademeli olarak oluşturulmasının kötüye kullanıldığı, ana şirketin sorumluluğunun gizlenerek yavru şirket üzerinde bırakılmaya çalışılmasının hakkın kötüye kullanılması anlamına geleceği ve bu durumun da hukuk düzenince korunmaması gerektiği, uluslararası birçok düzlemde ele alınmaktadır.

Çalışmamız kapsamında şirketler topluluğuna dâhil olan şirketler arasında veya alacaklılara yönelik, hakkın kötüye kullanılmasının önüne geçmek için TTK'da düzenlenen topluluk hükümleri incelenmiş, incelenirken eksik kalındığı düşünülen ve bu eksiklikler neticesinde koruma sağlanamayan durumlara değinilmiştir. Bu hâllerde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda yargı kararlarına da değinilerek, somut durumlarda karşılaşılan benzer olaylar incelenmiş ve izlenilmesi gereken yollara örnek verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şirketler Topluluğu, Tüzel Kişilik, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Hakkaniyet ve Dürüstlük İlkesi

ABSTRACT

REFLECTING THE THEORY OF LIFTING THE VEIL OF LEGAL ENTITY TO THE GROUP OF COMPANIES

Mucahit GÜNAY

Master Thesis, Department of Private Law

Thesis Supervisor: Dr. Selen KARAAĞAÇ

October 2023, 86 page

The group of companies was included in the Turkish Commercial Code No. 6102 in 2012 for the first time. Especially with the globalizing world trade, companies with different types of legal personality have created groups to operate in different branches. It is certain that the gradual grouping of several companies under the same dominance at the point of reaching a common goal is a necessity in the globalizing world trade. However, it is discussed in many international platforms that the gradual formation of the group of companies is abused, that trying to hide the responsibility of the parent company and leave it to the subsidiary company will mean an abuse of right, and this situation should not be protected by the legal order.

Within the scope of our study, the provisions of the group regulated in the TCC in order to prevent the abuse of right among the companies included in the group of companies or towards the creditors were examined, and the situations that were thought to be incomplete during the examination and that could not be protected as a result of these deficiencies were mentioned. In these cases, the applicability of the theory of removing the legal personality veil is emphasized. At the same time, by referring to judicial decisions, similar events encountered in concrete situations are examined and examples of the ways to be followed are given.

Key Words: Group of Companies, Legal Entity, Lifting the Veil of Legal Entity, Principle of Equity and Honesty

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY SAYFASI	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜZEL KİŞİLİK KAVRAMI VE TÜZEL KİŞİLİK PERDESİ KALDIRILMASI TEORİSİ

1.1. Genel Olarak Tüzel Kişilik Kavramı	5
1.2. Tüzel Kişi Unsurları	6
1.2.1. Amaç Unsuru	6
1.2.2. Örgütlenme Unsuru	6
1.2.3. İrade Unsuru	7
1.2.4. Tüzel Kişilerin Hukuki Bağımsızlığı	7
1.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi	7
1.3.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılma İhtiyacı	10
1.3.1.1. Sermaye Şirketlerine Hâkim Olan İlkeler	12
1.3.1.1.1. Sınırlı Sorumluluk İlkesi	12
1.3.1.1.2. Ayrı Tüzel Kişilik İlkesi	13
1.3.1.1.3. Ayrı Malvarlığı ve Malvarlığının Korunması İlkesi	14
1.3.2. Türk Hukukunda Teorinin Uygulanmasına İlişkin Yasal Düzenleme	15
1.3.3. Türleri	17

1.3.3.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Düz Kaldırılması	18
1.3.3.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Tersine Kaldırılması	19
1.3.3.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Çapraz Kaldırılması	21
1.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasını Savunan Görüşler	22
1.4.1. Hakkaniyet	23
1.4.2. Hakkın Kötüye Kullanılması	24
1.4.2.1. Hakkın Sübjektif Olarak Kötüye Kullanılması	25
1.4.2.2. Hakkın Objektif Olarak Kötüye Kullanılması	26
1.5. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisine Karşı Çıkan Görüşler	27
1.5.1. Profesör Bainbringe'in Önerisi	28
1.5.2. Zorunlu Sigorta Önerisi	28
1.5.3. Zorunlu Sermaye Önerisi	29

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER TOPLULUĞU

2.1. Şirketler Topluluğu Kavramı	30
2.1.1. Holding Kavramı ile Farkı	32
2.1.2. Birleşme ile Farkı	32
2.1.3. Joint Venture (Ortak Girişim) ile Farkı	33
2.1.4. Konsorsiyum ile Farkı	34
2.2. Şirketler Topluluğunun Unsurları	34
2.2.1. Hâkimiyet Kavramı	34
2.2.2. Hâkimiyetin Tespitindeki Sistemler	35
2.2.2.1. Tek Elden Yönetim	35
2.2.2.2. Kontrollü Yönetim	36
2.2.2.3. Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Hâkimiyetin Tespiti	36
2.3. Ana ve Yavru Şirket Kavramı	38
2.3.1. Ana Şirket	39
2.3.2. Yavru Şirket	40
2.4. Şirketler Hukukunda Sorumluluk Çeşitleri	41
2.4.1. Sınırlı Sorumluluk ve Sınırsız Sorumluluk	41
2.4.2. Doğrudan ve Dolaylı Sorumluluk	42
2.4.3. Mütessesil ve Adi Sorumluluk	42

2.5. Türk Ticaret Hukukuna Göre Şirketler Topluluğu Düzenlemelerindeki Sorumluluk Çeşitleri	43
2.5.1. Genel Olarak	43
2.5.2. TTK 202/1 inci Maddeye Göre Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluğun Şartları	43
2.5.2.1. Ana Şirketin Yönlendirmesi	43
2.5.2.2. Yavru Şirketin Kayba Uğratılması ya da Uğrama İhtimali	44
2.5.2.3. Yavru Şirketin Kaybına Sebebiyet Veren İşlemin Özen Borcuna Aykırı Olması	44
2.5.2.4. Kaybın Ana Şirket Tarafından Denkleştirilmemesi	45
2.6. Şirketler Topluluğu Kavramının Kötüye kullanılması ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Devreye Girmesi	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI TEORİSİNİN ŞİRKETLER TOPLULUĞUNA YANSITILMASI

3.1. Genel Olarak	47
3.2. Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulanabilmesinde Temel Unsur: Hâkimiyet	48
3.2.1. Şirketler Topluluğunda Hâkimiyetin Kötüye Kullanılması	49
3.3. Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulama Gereksinimi	50
3.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin TTK'deki Şirketler Topluluğu Hükümleri Karşısındaki Durumu	51
3.5. TTK'nin Şirketler Topluluğu Hükümlerindeki Hukuki Boşluklar Ve Tüzel Kişilik Perdesi Teorisinin Uygulanabilirliği	52
3.5.1. TTK Md. 202/2 kapsamında Yavru Şirket Alacaklılarına Dava Hakkı Tanınmaması	53
3.5.2. Yavru Şirket Alacaklılarının Doğrudan Zararları İsteyememesi	53
3.5.3. Haksız Fiiller Açısından Şirketler Topluluğu İçin Bir Sorumluluğun Öngörülmemiş Olması	55
3.5.4. Ana Şirket Ortaklarına Sorumluluğun Öngörülmemiş Olması	57
3.5.5. Tam Hâkimiyet Halinde Bağlı Şirket Alacaklılarının Korunması	57

3.6. Uluslararası Yargı Kararları	58
3.6.1. Minnie B. Berkey v. Third Avenue Railway Kararı (1926)	59
3.6.2. Anderson v. Abbot, First National City Bank v. Banco para el Comercio Exterior De Cuba Ve United States s. Bestfoods Kararları.....	60
SONUÇ	61
KAYNAKÇA	63
EKLER	69

KISALTMALAR

AB.	: Avrupa Birliği
AŞ.	: Anonim Şirket
B.	: Basım
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
E.	:Esas
ETTK.	:Eski Türk Ticaret Kanunu
HD.	:Hukuk Dairesi
HMK.	:Hukuk Muhakemeleri Kanunu
f.	: Fıkra
K.	: Karar
m.	: Madde
s.	: Sayfa
Sy.	: Sayı
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TSY	:Ticaret Sicil Yönetmeliği
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TSY	: 5995 sayılı Türk Sicili Yönetmeliği
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve devamı

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması gösterimi	19
Şekil 2. Tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılmasının şirketler topluluğunda gösterimi	19
Şekil 3. Tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılmasının gösterimi	20
Şekil 4. Tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılmasının şirketler topluluğunda gösterimi	20
Şekil 5. Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılmasının gösterimi	22

EKLER LİSTESİ

Ek-A. Tez Etik İzin İstek Formu	69
Ek-B. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Kurulu İzin İstek Yazısı	71
Ek-C. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin Yazısı	72

GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu¹'na şirketler topluluğu düzenlemesi; ilk defa 2012 yılında eklenmiştir. Şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemelerin konusu, şirketlerin ticari birlik oluşturmak amacıyla birbirlerine kenetlenmeleri ile oluşan hukuki ilişkileri düzenlemektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 195. ile 209. maddeleri arasında şirketler topluluğuna özgü olarak; ana şirket, bağlı şirket, tam ve kısmi hâkimiyet, hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması, sorumluluk gibi topluluğa özgü hükümler tanzim edilmiştir.

“Bağlı İşletmeler Hukuku” adı altında bu kurumu ilk düzenleyen ülke, Almanya'dır².Türk hukukunda ise 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda şirketler topluluğu düzenlemesine yer verilmemiş olup, ilk defa 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer almıştır. Gerçekten uygulamada sıklıkla karşılaşılan ancak 6762 sayılı kanunda düzenlenmeyen bu alandaki eksiklik, 6102 sayılı kanun ile giderilmiştir. Bu çerçevede ana şirket ile yavru şirket arasındaki ilişkinin düzenlenmesi gerektiği düşüncesi 6102 sayılı kanunumuzda hâsıl olmuştur. Zira pratikte, birçok şirket doğrudan ya da dolaylı olarak, diğer bir şirketin paylarının çoğunluğuna sahip olabilmekte ve bu şekilde bünyesinde birden fazla şirket barındıran büyük holdingler veya şirket grupları halinde faaliyet gösterebilmektedirler. Bu durum, Türk hukukundaki bir ihtiyacın göstergesiydi.

Şirketler topluluğunda ana şirket, yavru şirket üzerinde bir patron edasıyla hareket ederek ticari faaliyetlerini sürdürmektedir. Hâkimiyetin bu kadar bariz olduğu bir durumda yavru şirket veya şirketler aracılığıyla ticari faaliyetlerin sürdürülmesi ve borçlarından ana şirketin sorumlu olmaması bir hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceği açıktır. Bu anlamda, şirketler topluluğundaki hâkimiyet ve kontrol kavramlarından yola çıkarak doktrinde öne sürülen görüşlerin, şirketler topluluğundaki ilişkilere çözüm yolu olarak sunulması ve uygulama açısından değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir.

Şirketler topluluğu kavramının kötüye kullanılması, Türk Ticaret Kanununun 195. maddesi ile 209. maddeleri arasında düzenlenen hükümlerle hukukumuzda kendine yer bulmuştur. Bu düzenlemelerin yer alması ile birlikte “bir şirketin diğer bir şirketi, talimatlarla veya yönlendirmelerde bulunarak hâkimiyeti altına alması halinde dahi, her

¹ Türk Ticaret Kanunu (TTK) ,Resmi Gazete 27846,(14 Şubat 2011),Kanun No:6102.

² Yunus Emre Göger, “Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesi ve Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması” , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s.158.

şirketin bağımsız olarak hareket edebildiği” yönündeki düşünceler sona ermiştir. Bunun yerine “ şirketlerin kontrol edilebildiği” gerçeği tanınmıştır³. Bu doğrultuda da şirketler topluluğu hükümleri düzenlenmiştir⁴. Bu bağlamda ana şirketin, yavru şirket üzerindeki hâkimiyetini kötüye kullanması veya dürüstlük kurallarıyla bağdaşmayan fiillerde bulunması sonucunda oluşan zararlar; denkleştirme, tazminat ve diğer yollardan giderilmesine yönelik olarak çeşitli kanuni düzenlemeler yapılmıştır..

Kanundan veya sözleşmeden doğan yükümlülükler ile borçlardan ve sorumluluklardan kurtulmak için tüzel kişiliğin bir araç olarak, hakkaniyete ve dürüstlük kuralına aykırı kullanıldığı durumlar ile karşılaşılabilir. Bu durum, kötüniyetli kimseler tarafından suistimal edilerek, uygulamada sıklıkla görünen, tüzel kişilik perdesinin arkasına sığınılmaktadır. Bu sığınma halinde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ile kötüniyetli işlemler yapan, hukuk temelli ilkeleri suistimal eden kimselerin sorumluluğu ortaya çıkartılabilmektedir.

Şirketler topluluğunda önem arz eden iki kavram vardır. Bunlar; ana şirket ve yavru şirket kavramlarıdır. Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa, birinci şirket hâkim(ana), diğeri bağlı(yavru) şirkettir (TTK md.195/1-b). Bu iki kavram ve aralarındaki hâkimiyet ilişkisi kavranılmadığı müddetçe şirketler topluluğu kavramını da anlamak olanaksız olacaktır.

İki şirket arasındaki “hâkimiyet” ilişkisinin kurulması ile TTK m.195’de tanımlanan şirketler topluluğu oluşumu ve bu oluşumdan doğan ilişkilere, kanundaki şirketler topluluğu hükümleri uygulanabilmektedir. Günümüzde, şirketlerin birbirleri ile bağlılık/hâkimiyet ilişkileri nedeniyle, yavru şirketin yönetim organları bağımsız hareket edememektedir. Ana şirketin yönlendirmeleri, talimatları ile hareket eden yavru şirket yönetim organının, bağımsız şirket organları gibi sorumlu tutulması eşitlik ve hakkaniyete aykırı olarak yorumlanmaktadır. TTK’ya şirketler topluluğu düzenlemesinin gelmesinde kanun koyucunun amacı, işte burada kendini göstermektedir. Zira, sorumluluk ilişkilerini ekonomik hayatta var olan bu gerçekliğe uygun olarak düzenlemek ile kontrol altında bulunan yavru şirket yönetim organları

³ Namık Kemal Uyanık, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s.268.

⁴ TTK Gerekeçe, 195 ila 209. Maddelerle İlgili Genel Açıklamalar, www.lexpara.com, e.t.14.01.2022.

yerine, kontrol eden tarafta olan ana şirket yönetim organlarının sorumlu tutulabilmesi, bu eşitlik ve hakkaniyetin sağlanması ile mümkün hale gelecektir⁵.

TTK'nın gerek hâkimiyet kavramını düzenleyen 195. maddesi gerekse de hâkimiyetin hukuka aykırı olarak düzenlendiği halleri düzenleyen 202. maddesi hükümleri göz önüne alındığında, aslında hakkın kötüye kullanıldığı hallerde ne şekilde harekete geçilmesi gerektiği ve yaptırımlarının ne şekilde olacağı konusunda gerekli düzenlemeler mevcuttur. Ancak şirketler topluluğu hükümlerinin uygulama alanı bulamadığı hallerde ne şekilde davranılacağına ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması sonucunda ortaya çıkan zararların giderilmesi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinden geçmektedir. Ancak bu teorinin devreye girebilmesi için, Türk Ticaret Kanunu'ndaki şirketler topluluğu hükümlerinin uygulanamaması gerekmektedir.

Yoğun hâkimiyet kullanımını sonucunda; yavru şirketin bir piyon gibi kullanılması, yavru şirketin malvarlığının ana şirketten ayırt edilememesi, ana şirketin yönlendirmesi ile yavru şirketin hukuka aykırı eylem ve işlemlerde bulunması gibi birçok durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu hakkaniyete aykırı durumun düzeltilmesi adına, yavru şirketten alacağını tahsil edemeyen alacaklıların, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması sonucunda ana şirketin malvarlığına başvurabilme imkânı elde edebilmelidir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının şirketler topluluğu hükümlerine yansıtılması; aslında mevcut düzenlemelere getirilmesi gereken bir alternatif, tamamlayıcı yol olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Zira özellikle şirketler topluluğunu oluşturan ana ve yavru şirketlerin konumu, rekabet hukukuna ciddi zararlar verebilmektedir. Bu noktada şirketlerin, özellikle hâkim şirket pozisyonundaki şirketlerin, rekabet ihlallerinden de sorumlu tutulabilmelerinin sağlanabilmesi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinden geçmektedir. Zira böylece hâkim şirketin bağlı şirket aracılığıyla yapmış olduğu rekabet ihlalden kendisinin sorumlu kılınması mümkün hâle getirilmesinin önü açılmış olacaktır.

Çalışmamızın içeriğinde, zarara sebebiyet veren eylem ve işlemlerin asıl sahibi olan hâkim yapıların nelerden ibaret olduğu, kapsamı, dayanak teşkil eden hükümlerle beraber sorumlulukları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu gibi sakıncaları engellemeye yönelik özellikle uluslararası hukukta adından sıkça söz ettiren, büyük bir ilerleme

⁵ Cafer Eminoğlu, Türk Ticaret Kanunu'nda Kurumsal Yönetim İstanbul, On iki Levha Yayınevi, 2014, s.72.

kaydeden ve bir teori olarak kalsa da hakkın kötüye kullanılmasının önüne geçilmesinde büyük önem arz eden tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, bir çözüm yolunun sağlanması konusunda gerekli desteği sunabileceği düşünülmüştür.

Bu kapsam ve çıkarımların daha iyi anlaşılabilmesi adına öncelikle tezin ilk bölümünde “ Tüzel Kişilik ve Tüzel Kişilik Perdesini Kaldırılması” kavramları alt başlıklar halinde incelenmiş, ikinci bölümde ise; Türk hukukuna yeni bir kavram ve hukuki düzenleme olarak girse de, gün geçtikçe önemi daha çok hissedilen, genel anlamda “Şirketler Topluluğu” kavramının ne olduğuna değinildikten sonra, son olarak üçüncü bölümde “Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Şirketler Topluluğuna Yansıtılması” başlığı adı altında bir sentez yapılarak bir çözüm yolu olarak tüzel kişilik perdesinin şirketler topluluğunda incelenerek ilgililere katkıda bulunulması, çalışmanın amacına ulaşmasını sağlayacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜZEL KİŞİLİK KAVRAMI VE TÜZEL KİŞİLİK PERDESİ KALDIRILMASI TEORİSİ

1.1. Genel Olarak Tüzel Kişilik Kavramı

Önceden beri olduğu gibi günümüzde de gerçek kişilerle beraber, onlar gibi hukuk düzeni içerisinde tanınmış, haklara ve borçlara sahip olan birtakım mal ve kişi toplulukları vardır. Bu topluluklar, kendilerine hukuk düzeni içerisinde haklara ve borçlara sahip olabilen, tarihsel düzlemde ortaya çıkmış, özel bir hizmete özgülünmüş ve insanların ortak amaçlarını, ihtiyaçlarını gerçekleştirmek maksadıyla bir araya gelen mal veya mal topluluğunu oluşturan tüzel kişilerdir⁶.

Fiziki bir varlık olarak kabul edildikleri için insanlara “gerçek kişiler” denilmektedir. Mal veya kişi topluluklarından oluşan tüzel kişilerin ise böyle bir fiziki varlıkları bulunmamaktadır. Ancak fiziki varlıklarının olmaması, tüzel kişilerin sosyal hayatın zorunlu unsuru olmadıklarını göstermez, aksine sosyal hayatın zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıktıklarını ve hak sahibi olmanın sadece gerçek kişilere tanınmadığını, gerçek kişilere özgü olmadığını göstermektedir⁷.

Gerçek kişilerin sınırlı ömürlü olması, devamlılığın sağlanmasına engel teşkil etmektedir. Bu devamlılığın sağlanabilmesi için ise tüzel kişiliklere başvurulmuştur. Hukuk sistemleri, süreklilik unsurunun ancak tüzel kişiler aracılığıyla sağlanabileceğini anlaması ile tüzel kişilikleri kanuni düzenlemeler içerisine almıştır⁸.

Tüzel kişiler insan ömrünün kısıtlı olmasından dolayı kendi imkânları ile tek bir ömür süresi içerisinde gerçekleştiremeyecekleri amaçları hayata geçirmek, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak, güç birliğini oluşturmak, mevcut amaçlarının devamlılığını sağlamak gibi ihtiyaçları karşılamak adına hukuk sistemlerinde ortaya çıkmıştır⁹. Tüzel kişiler, şahıs topluluğu veya mal topluluğu olmalarının bir önemi olmaksızın kendilerini meydana getiren gerçek kişilerden ayrı bir kişiliğe ve ayrı bir malvarlıklarına

⁶ Turgut Akıntürk, Jale Akipek, Derya Ateş Karaman, Türk Medeni Hukuku Kişiler Hukuku, 11.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014 s.500.

⁷ Mehmet Ayan, Nurşen Ayan, Kişiler Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Konya, 2016, s.201.

⁸ Zelah Narçin Tosun, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzenlemeleri İle Karşılaştırılması, Terazi Hukuk Dergisi, Mayıs 2015, s.89.

⁹ Ayşegül Özkurt, “Bankacılık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s.9.

sahiplerdir.¹⁰ Netice itibariyle tüzel kişiler, gereksinim sonucunda doğrudan haklara ve borçlara sahip olan, hukuki düzenleme altına alınmış, mal veya kişi topluluklarıdır.

Bağımsızlık, ortak amaç ve örgütlenme üzerine inşa edilen tüzel kişiler, bir amaç doğrultusunda bir araya gelerek, mal veya hakları bir amaca özgüleyerek kurulur. Böylelikle daha önce var olmayan ve kendini oluşturan gerçek kişilerden bağımsız yeni bir kişilik meydana gelmektedir¹¹.

1.2. Tüzel Kişi Unsurları

Kişi veya mal topluluğunun tüzel kişilik olarak nitelendirilmesi için, zorunlu olan unsurları ve şartları dörde ayrılmaktadır. Bunlar: örgütlenme unsuru, amaç unsuru, hukuki bağımsızlık ve irade unsuru olarak sayılabilir.

1.2.1. Amaç Unsuru

Bir araya gelen kişilerin, hep birlikte üzerinde mutabık oldukları ve ilgilerini çeken ortak menfaat veya amacın bulunması gerekmektedir. Çeşitli kişiler bu ortak amaç dolayısıyla ve bu amaca hizmet etmek için bir araya gelmiş olmalıdır. Sürekli olmayan bir gaye için kurulan mal veya kişi topluluğu, tüzel kişiyi meydana getirmez.

Bu gaye içerisinde amaç, para kazanma gibi maddi duygulara yönelik olabileceği gibi bir düşüncenin, ideolojinin veya idealleri gerçekleştirme doğrultusunda manevi duygulara yönelik bir amaç da olabilir. Burada tek bir bireyin yapamayacağı işlemler, ortak bir menfaat doğrultusunda, bir araya gelen kimseler tarafından karşılanmaktadır¹².

1.2.2. Örgütlenme Unsuru

Bu topluluğun ortak amacını gerçekleştirmesini sağlayacak biçimde örgütlenmiş olması, diğer bir deyişle, düşünülen hedefe erişme isteğinin gerçekleşmesi için zorunlu olan işlevleri yerine getirecek organlara sahip bulunması da gerekir. Bu organlar onun örgütlenme yapısında varlık bulmakla birlikte onu kuran kişilerden ayrı bir yapıda olmalıdır¹³.

¹⁰ Mehmet Ayan, Nurşen Ayan, s.201.

¹¹ Akıntürk, Akipek, Karaman, s. 508; M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, Kişiler Hukuku, 16. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2014, s.2.

¹² Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Türk Özel Hukuku Cilt 2, 21. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 2020, s.212-214.

¹³ Oğuzman, Seliçi, Özdemir, s.215.

Türk Medeni Kanunu'nun¹⁴ 49. maddesinde tüzel kişilerin, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla fiil ehliyetine kazanacağından bahsedilmiştir. Bu düzenlemeden anlaşılacağı üzere, tüzel kişilerin fiil ehliyetini kazanmasının yolu; ortak menfaatleri gerçekleştirecek zorunlu organlara sahip olmasından geçmektedir. Mal veya kişi toplulukları şeklinde örgütlenmiş olmasının yanında örgütlenmeyi yönetecek organlara sahip olunması, haklara ve borçlara sahip olunabilmesi için zorunluluk arz etmektedir¹⁵.

1.2.3. İrade Unsuru

Bir hakkı, malı veya parayı belirli ve sürekli bir amaca özgülerken, ortak bir menfaat için bir araya gelirken veya tek başına ve bağımsız olarak kişilik oluştururken yeni bir süje veya kişi oluşturma iradesine sahip olmak gerekir. Dolayısıyla da irade unsuru, tüzel kişiliği oluşturan kıstaslar arasında doğal olarak mevcuttur.¹⁶

1.2.4. Tüzel Kişilerin Hukuki Bağımsızlığı

Tüzel kişilerin unsurlarından birisi, bağımsızlıktır¹⁷. Bu bağımsızlık türü, hukuki anlamda bağımsızlık olarak nitelendirilir. Tüzel kişiler, kendilerini oluşturan gerçek kişilerden (vakıflar için malı özgüleyen kişilerden) ayrı olarak, borç altına girebilme ve hak elde edebilme imkânına sahiptir. Yine tüzel kişiler, kendilerini oluşturan kişilerden bağımsız olarak ayrı bir malvarlığına da sahiptir¹⁸.

1.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi

Fransa, Almanya, ABD, İngiltere gibi ülkelerdeki hukuk sistemlerinde, bir tüzel kişiliğin arkasına saklanılarak hukuki anlamda sorumluluktan kaçınılmasına imkân sağlanmasına karşı, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi geliştirilmiş ve ilerleme kaydetmiştir¹⁹.

¹⁴ Türk Medeni Kanunu (TMK), Resmi Gazete 24607, (8 Aralık 2001) , Kanun No:4721.

¹⁵ Fahri Erdem Kaşak, Tüzel Kişilik Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(2), 2020, 1244.

¹⁶ Akıntürk, Akipek, Karaman, s.500.

¹⁷ Oğuzman, Seliçi, Özdemir, s.218.

¹⁸ Güray Özsu, "Hukuki Sorumluluk Bakımından Şirketler Hukuku Ve Rekabet Hukukunda Ekonomik Bir Bütünlük Olarak Şirketler Topluluğu", Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2020, s.7.

¹⁹ Uyanık, s.267-268 .

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması meselesi, mahkemeler ve yorumcular tarafından uluslararası hukuk bağlamında uzun yıllardır ele alınmaktadır²⁰. Bu teori, Amerikan ve İngiliz hukuk sisteminde doğmuş sonrasında Kara Avrupa’ında benimsenmiştir²¹.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin esas kaynak olarak Amerikan Hukuku’na dayanmaktadır. Amerika’da “lifting the veil” (perdenin kaldırılması), disregard of legal entity (tüzel kişiliğin göz ardı edilmesi) olarak adlandırılmaktadır²². Bu teori, hukuk sisteminin iyileştirilmesine yardımcı bir kavram olarak ele alınmaktadır²³.

Common Law hukuk sistemi içerisinde yer alan Amerika da, sistematik bir yasalaşma olmadığı ve mahkeme kararlarının hukuk sistemi içerisinde büyük yer kapladığı bilinmektedir. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi de sistematik bir düzenleme içerisinde yer almasa da yargısal çözümlerin sağlanması noktasında mahkeme kararlarında kendine yer bulmuştur²⁴.

Amerika’da mahkemeler, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için, bazı testler geliştirmişlerdir. Bu testler büyük ölçüde birbirine benzemekle birlikte bu testlerdeki unsurlardan hiçbiri perdenin kaldırılması için tek başına dayanak teşkil etmemektedir²⁵. Ancak bu hususların birkaçının bir araya gelmesi durumunda tüzel kişilik perdesi kaldırılabilir. Bu testlerdeki kıstaslardan bazıları ise şu şekildedir²⁶: Yoğun hâkimiyet, kişisel borçlardan ötürü şirketin ödeme yapması, şirket malvarlığı ile ortakların malvarlıklarının karışması, kar paylarının ödenmemesi, ortakların kişisel çıkarı için şirketin kullanılması, işlevsiz şirket yöneticileri vd.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine ilk değinen makale, 1912 tarihinde yayınlanan ve “Piercing the Veil of Corporate Entity” adını taşıyan Wormser’e ait eserdir. Makalede bir mahkeme kararı (Fairfield County Turnpike Co. v. Thorp)

²⁰ Robert Thompson, “The Limits of Liability in the New Limited Liability Entities”, Wake Forest Law Review, Cilt 32, Sayı 1, 1997, s. 1-30.

²¹ Uğur Büyükyılmaz, Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi SBE, İstanbul, 2015, s.9.

²² Mahmut Yavaş/Hayri Bozgeyik, Karşılaştırmalı Hukukta ve Uygulamada Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 9, Sayı 100, 2014, s.305.

²³ <http://caselaw.findlaw.com/co-court-of-appeals/1369174.html>, e.t: 08.08.2023.

²⁴ Sağlam, İpek, “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması (Amerikan ve İngiliz Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995, s.46.

²⁵ Wendy Davis/ Serdar Hızır, “Dance of Corporate Veils: Shareholder Liability in the United States of America and Turkey”, Ankara Bar Review, 2008/2, s. 79-80.

²⁶ Jonathan Macey / Joshua Mitts, Finding Order in the Morass: The Three Real Justifications for Piercing the Corporate Veil, Yale Law & Economics Research, Vol 100, Issue 1, Article 2, 2014, s.13-14.

değerlendirilirken “mahkemeler perdeyi bir kenara çekti ve şirket ortaklarının karakterine baktı” ifadesini kullanılmıştır²⁷ .

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, şirketler hukuku alanında Amerika da en çok dava edilen ve en çok tartışılan konu olarak geçmektedir²⁸ . Öte yandan bu konu, en karmaşık konulardan biri olarak nitelendirilmektedir²⁹ .

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi asıl olarak ticaret şirketleri nezdinde uygulama şansı elde etmektedir³⁰ . Ayrıca teori, Borçlar Hukuku, Aile Hukuku, İş Hukuku ve Sigortacılık Hukuku gibi alanlarda da uzun zamandan beri uygulanmaktadır³¹ . Çoğunlukla günümüz şirket türleri açısından sermaye şirketlerinin, sınırlı sorumluluk ve malvarlığının ayrılığı ilkelerinin tanınması ile birlikte bu ilkeler, sorumluluk anlamında bir perde işlevi görerek, ortaklar arasındaki sorumlulukları ayırmaktadır. Ancak ilkelerin katı bir şekilde uygulanması, hakkaniyete uygun düşmeyeceği gibi dürüstlük kuralıyla da bağdaşmayacaktır.

Başta Anglo-Sakson hukukunda, ortakların sınırlı olarak sorumluluğunu sağlayan ilkeler istisnai olarak bir kenara bırakılarak, tüzel kişilik ile birlikte ortakların da birlikte sorumlu olmasını sağlayan çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır³² . Möllers’e göre de teorinin sağladığı çözüm; asıl borçlunun borçlarını ödeyememesine istinaden ödeyebilecek bir yeni borçluyu dahil etmektir³³ .Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi de burada kendini göstererek bir anlamda bir çözüm yolu olarak sunulmuştur. Ancak ne ilk olarak ortaya çıkan Anglo-Sakson hukukunda ne Kıta Avrupa’sında ne de günümüzdeki Türk hukukunda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi bir teoriden öteye gitmemiş, yasal bir düzenlemeye konulmamıştır. Özellikle Anglo-Sakson hukukunda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi mahkeme kararları ile doktrin düzleminde meydana gelen çalışmalarda ilerleme kaydetmektedir³⁴ .

²⁷ Maurice Wormser I., “Piercing the Veil of Corporate Entity” Columbia L. Rev. Vol. 12, No. 6, 1912, s. 498.

²⁸ Thompson, s.44.

²⁹ Dante Figueroa, “Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America”, Duquesne Law Review, 2012, s.686-699.

³⁰ Davies, B. J., “Alteration of a Company’s Object Clause and Ultra Vires Rule”, The Law Quarterly Review, 1974, Vol. 90, s. 102

³¹ Taner Yalçın, “Bankacılık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile TMSF tarafından müştereken düzenlenen 1. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu ‘Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması’, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 2008, s.277 vd.

³² Sena Nur Günay, “Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması”, İstanbul Şehir Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.64.

³³ Christoph Möllers , Internationale Zuständigkeit bei der Durchgriffshaftung, Verlag Ernst und Werner Gieseking, Bielefeld, 1987, s. 55-56.

³⁴ Günay, s.65.

1963 yılında Türk hukukunda ilk defa kendine yer bulan, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması terimi³⁵, bazı yazarlar tarafından “ışıldak ilkesi” olarak tasvir edilmiştir³⁶. Yargıtay ise daha çok “tüzel kişilik perdesinin kaldırılması veya aralanması” kavramı ile açıklamaktadır³⁷.

1.3.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılma İhtiyacı

Türk hukukunda özellikle sermaye şirketlerinin tek kişi olarak kurulabilmesini öngören yeni düzenlemeler yapılmıştır. Eski Türk Ticaret Kanunu’nda (Mülga 6762 sayılı kanun), anonim şirketler için en az beş kişi tarafından kurulabilmesi zorunluluğu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunumuzla kaldırılmıştır. Dolayısıyla da kurucusunun tek bir kişiden oluşabileceği, tek ortaklı, anonim şirketlerin kurulabileceğine izin verilmiştir. Türkiye’deki şirketlerin çoğunluğunu oluşturan Limited Şirketlerde tek bir ortakla kurulabilmektedir³⁸. Özellikle sermaye şirketlerinde görülen tek ortakla kurulabilmenin önünü açan düzenlemelerle beraber kurucuları tek kişiden oluşan şirket sayısının, tüm şirketlere oranla yarıdan fazlasını oluşturması, aslında teoriye olan gereksinimi ortaya koymaktadır³⁹.

Hukuki yönden kendisini oluşturan mal topluluklarından veya kişilerden ayrı bir kişiliğin olması yaklaşımı günümüzde hâlâ geçerliliğini korumakla beraber hakların korunması konusunda, eksik kaldığı görülmektedir. Bilhassa günümüzde ekonomik hayatta şirketler, iktisadi ve özel gerekçelerle diğer şirketler üzerinde hâkimiyet tesis etmekte ve sahip oldukları kontrol ve denetim anlamındaki güç ile söz konusu şirketleri yönlendirebilmekte, onları (ve dolaylı olarak pay sahipleri ve o şirketin alacaklılarını) zarara uğratabilmektedirler. Bu durum yavru şirkete veyahut alacaklıların zarara uğratılmasına sebebiyet vererek hakkaniyete aykırı durumları

³⁵ İlk defa, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, hukukumuza Reha Poroy’un Banka ve Ticaret Hukuku Haftası’nda ‘‘ Holdingler’’ başlığı ile sunduğu beyannamesinin ardından, tartışmalar bölümünde Tuğrul Ansay tarafından kullanılmıştır. Reha Poroy, Holdingler, III. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Ankara 1963, s.450.

³⁶ Veliye Yanlı, “Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000 s.13-14.

³⁷ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 2015/24137 E., 2018/16011 K., 20.09.2018 T., Yargıtay 15. Hukuk Dairesi 2016/4881 E., 2018/836 K., 28.02.2018 T., Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2016/5148 E., 2017/7084 K., 11.12.2017 T., Yargıtay 15. Hukuk Dairesi 2016/2671 E., 2016/3423 K., 14.06.2016 T., Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 2017/10461 E., 2018/19487 K., 05.11.2018 T., www.corpus.com.tr, e.t:10.08.2023.

³⁸ Bkz. 6102 sayılı TTK Md. 574.

³⁹ www.ticaret.gov.tr , e.t: 05.08.2023

ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca böyle bir yaklaşım, fiili gerçekliğe gözlerin kapatılıp, görmemezlikten gelme anlamına da gelmektedir⁴⁰.

Bir gerçek kişi tacirin veya şirket ortağının; kişisel malvarlığı ile şirkete tahsis ettiği malvarlığının birbirine karışması, hakkın kötüye kullanılmasına sebebiyet verebilmektedir.⁴¹ Sorumluluğu defetmek, kanundan veya sözleşme ile ortaya çıkan yükümlülükleri ortadan kaldırabilmek adına, tüzel kişilik bir araç olarak kötüye kullanılabilir. Bu durumlara örnek olarak; tek kişinin tasarrufu altında bulunan iki farklı statüdeki malvarlığının karışması veya iki malvarlığı değerinin birbirinden ayırma güçlüğü örnek olarak gösterilebilir. Böyle bir durumda, esasen kötü niyetli olanların, tüzel kişilik perdesini bir koruma kalkını olarak kullandığı görülmektedir. Amerikan ve İngiliz hukuk sistemlerinde ortaya çıkan ve sonrasında Avrupa'ya intikal ederek hukuk sistemlerinde benimsenen “tüzel kişilik perdesinin kaldırılması” teorisi ile birlikte bu ve buna benzer nitelikteki hakkaniyete ve dürüstlük ile bağdaştırılmayacak nice uygulamanın önüne geçilebilmesine imkân tanınmaktadır⁴².

Yasaya uygun olarak dizayn edilmiş olan ilkeler üzerindeki hakkaniyete aykırı durumların anlaşılması, normlar içerisindeki kokuşmuş bir sistemin düzeltilmesi, yukarıda açıklanan malvarlığını korumaya yönelik ilkelerin göz ardı edilmesi yoluyla mümkündür. Bu göz ardı edilme noktasında, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi gerek uygulamada gerekse de doktrinde her geçen gün ortaya konulan farklı bakış açılarıyla gelişmektedir. Her ne kadar yasa ile bu teori, somut olarak bir madde hükmü olarak hüküm altına alınmamışsa da kanunların konuluş amacından, ruhundan ve özünden çıkarılmakta ve uygulamada sürdürülmektedir⁴³.

Bu teori;, tüzel kişilik perdesinin arkasına saklanan, sınırlı sorumluluk ilkesini kötüye kullanmayı amaç edinen paydaşların, alacaklılara karşı doğrudan sorumlu olabilmesine imkân sağlamaktadır⁴⁴. Sınırlı sorumluluk ilkesinin arkasına sığınarak, tüzel kişiliğe sahip şirket ile paydaşlar arasında meydana getirilmeye çalışılan hukuka aykırı davranış, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ile kaldırılmaya çalışılmaktadır.⁴⁵

⁴⁰ Özsu, s.9.

⁴¹ Günay,s.65.

⁴² İpek Sağlam, “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Kavramına Genel Bir Bakış”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile TMSF tarafından müştereken düzenlenen 1. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu ‘Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması’, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 2008. s.154.

⁴³ Uyanık,s.27.

⁴⁴Tamer Bozkurt; Şirketler Hukuku, 1.Baskı, Legal Yayınevi, Ankara, 2019.s.113.

⁴⁵ Ünal Tekinalp, “Perdeyi Kaldırma Teorisi”, Reha Poroy’a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 1995, s. 387.

1.3.1.1. Sermaye Şirketlerine Hâkim Olan İlkeler

Çalışmamızın esasını teşkil eden tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi; sermaye şirketlerine yönelik ortak özelliklere sahip olan ayrı tüzel kişilik, sınırlı sorumluluk, ayrı malvarlığı gibi özelliklerle önemli ölçüde ve yakından ilgilidir. Bu temel özelliklerin irdelenmesi, çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için gereklidir. Dolayısıyla sınırlı sorumluluk ilkesi, ayrı tüzel kişilik ilkesi ve ayrı malvarlığı ilkesinin üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

1.3.1.1.1. Sınırlı Sorumluluk İlkesi

Edimin ifası için, borçlunun alacaklıya karşı malvarlığı ile bizzat sorumlu olması, teknik ve gerçek manada sorumluluktur⁴⁶. Yalnızca taahhüt edilen meblağ ile sorumlu tutulmaları manasına gelen, ortak bir menfaat etrafında bir arada bulunan veya bir hakkı, malı ya da sürekli ve belirli bir gayeye tahsis etmede özerk olan ve tek başına varlığa sahip bulunan bir topluluğa vücut verme noktasında yasa koyucu tarafından oluşturulan ilkeye, sınırlı sorumluluk ilkesi denilmektedir⁴⁷. Menfaat temelli bir amaç doğrultusunda bir araya gelen kimselerin, ticari hayatta, karşı karşıya kalmış oldukları risklerin çoğalması ile sınırlı sorumluluk ilkesi zamanla hukuk dünyası içerisindeki yerini almıştır⁴⁸.

Sınırlı sorumluluk ilkesi, diğer şirket türleri ile sermaye şirketleri arasındaki farkları anlayabilmemizi sağlayan önemli bir ilkedir. Sınırlı sorumluluk kavramı, hisse sahipleri ve alacaklılar arasında yapılmış ve hem hisse sahiplerini hem de alacaklıların menfaatlerini dengeleyen bir sözleşme bütünü ifade etmektedir⁴⁹. Sınırlı sorumluluk kavramı, aynı zamanda kuruluşları yasayla düzenlenen sermaye şirketlerinin hissedarlarına sağlanan ve yasal olarak korunan bir haktır.

Sınırlı sorumluluk, hissedarların üstlendikleri riskleri azaltır. Önceden kestirilebilen risklerle beraber girişimci olan bireyler, sınırlı sorumluluk ilkesi sayesinde girişimcilik alanındaki atılımlara da büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

⁴⁶ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

⁴⁷ Emrullah Kervankıran, Sermaye Ortaklıklarında Sınırlı Sorumluluk Prensibine Karşı Önemli Bir İstisna: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XI, S. 3-4., 2007, s. 453.

⁴⁸ Yanlı, s.76; Günay, s.6.

⁴⁹ Kervankıran, s.454.

Böylece yatırımcılar tek bir şirkete yatırımda bulunmak yerine birçok şirkete yatırımda bulunarak olası riskleri paylaşmaktadır. Müteşebbisler, sınırlı sorumluluk ilkesi sayesinde, ticari hayata daha rahat girebilmekte ve daha rahat hareket edebilmektedir. Ancak; sermaye payı fazla olan yatırımcılara göre az miktarda bir sermaye ile yönetime dâhil olan ve yönetimde herhangi bir etkisi olmayan bir yatırımcı ortağının sorumluluğunun sınırlandırılması, zorunluluk arz etmektedir. Aksi durum düşünüldüğünde sınırlı sorumluluğa sahip olmayıp, tüm malvarlığı ile sorumlu tutulan yatırımcıların; büyük faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan sermayenin toplanmasına katkıda bulunması ve bunun sonucunda da önemli ekonomik ve teknolojik gelişmelerin sağlanması beklenemez⁵⁰.

Sonuç olarak sınırlı sorumluluk ilkesi; çok sayıdaki küçük ölçekli sermayeye sahip kişilerin tasarruflarını, şirketlere yatırımlarını teşvik ederek büyük tutarlı sermayenin oluşturulmasını ve yatırımların yapılmasına imkân sağlar⁵¹. Sınırlı sorumluluk ilkesi; mevcut veya doğabilecek riskin öngörülebilir olması, yatırım ve girişimcilik faaliyetlerinin artması ve riskin güvencesinin sağlanması amacına hizmet etmektedir⁵². Konumuz itibariyle tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının önemi bir anlamda bu noktada kendini gösterir. Zira sınırlı sorumluluk nedeniyle alacaklıların üzerine yıkılan riskler, bu tezinin uygulanmaya başlanması ile alacaklıların üzerinden alınmaya çalışılacaktır⁵³.

1.3.1.1.2. Ayrı Tüzel Kişilik İlkesi

Günümüzde insanlar, ihtiyaçların bir gereği olarak, uzun süreli bir hizmetin sağlanmasının yollarını aramış ve insan ömründen daha uzun süre hizmet edebilecek tüzel kişilikler oluşturulmuştur. Bu sayede hizmetlerin devamı sağlanmakta, tecrübeler aktarılmakta ve kurumsallaşma gerçekleştirilmektedir. Bu gibi nedenlerle yasa koyucu, mal veya kişi topluluklarına hak süjesi olma özelliği tanımış hem de ticari, sosyal ve ekonomik şartları taşımaya elverişli ve belli özelliklere sahip tüzel kişilere gerçek kişilerden ayrı, bağımsız, amacı ve malvarlığı olan kişiler olarak hukuk düzleminde kabul etmiştir⁵⁴. Ayrı tüzel kişiliğin oluşması veya kazanılması şirketlerin daha rahat işlem yapabilmesine yarayan bir kazanımdır. Zira şirket tüzel

⁵⁰ Kervankıran, s. 453-473.

⁵¹ Uyanık, s.41.

⁵² Tosun, s.100.

⁵³ Uyanık ,s.42.

⁵⁴ Uyanık ,s.49.

kişiliği belirli bir ticari amacı gerçekleştirmek için ayrı malvarlığının ve ayrı tüzel kişiliğin oluşmasına izin verirken sınırlı sorumluluk, şirkete koruma mekanizması sağlamaktadır.

Kavramlar arasındaki bunca benzerlik ve birbirini tamamlama fonksiyonu tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisiyle de yakından ilgilidir. Çünkü teori ile sınırlı sorumluluk ilkesi göz ardı edilerek, şirketlerin ayrı bir malvarlığı ve ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olduğu ilkesi kapsam dışına çıkarılmaktadır. Netice itibariyle hissedarların, şirketin ayrı tüzel kişilik ve ayrı malvarlığı ilkelerine uygun davranmaması halinde, örneğin şirketi bir aracı kişilik olarak kullanmaları durumunda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi uygulanarak hakkaniyete aykırı durumu yaratan işlem veya fiillerin kaldırılması gibi amaçlara ulaşılabacaktır⁵⁵.

1.3.1.1.3. Ayrı Malvarlığı ve Malvarlığının Korunması İlkesi

Şirket malvarlığının değerinin korunması amacına hizmet eden malvarlığının korunması ilkesi, şirketten alacaklı olan kişileri korumakla birlikte, aynı zamanda en az alacaklılar kadar pay sahiplerini ve şirketin menfaatlerini de korumaktadır⁵⁶.

Ayrı malvarlığı veya malvarlığının korunmasına yönelik olarak diğer ülkelerde yürürlükteki yasalarda olduğu gibi Türk Ticaret Kanununda anonim ve limited şirketlere yönelik farklı ve çok yönlü düzenlemeler bulunmaktadır. Bu çerçevede kanunda bulunan; şirketin ticaret siciline tescilinde sermayenin tamamının taahhüt edilmiş olması (TTK md.332/1,335); sermayeye konulan aynı malların değerinin mahkemece atanan bilirkişi vasıtasıyla tespit ettirilmesi (TTK md.343); anonim şirketlerde nakden taahhüt edilen payların itibari değerlerinin en az yüzde yirmi beşinin tescilden önce, kalanının ise şirketin tescilini takip eden yirmi dört ay içinde ödenmesi (TTK md.344); itibari değerden aşağı bedelle pay çıkarılmaması (TTK md.347); kuruculara şirket sermayesinin azalması sonucunu doğuracak bir menfaat tanınmaması (TTK md.348) gibi kanuni düzenlemeler şirketin kurulmadan veya faal durumda olmadan önce malvarlığının korunması ilkesi kapsamında verilecek örneklerden birkaçıdır. Anonim şirketin kuruluşundan sonraki, yani faaliyeti sırasındaki malvarlığının korunmasına ilişkin önlemlere ise; sermaye kaybı, borca batıklık durumuna ilişkin düzenlemeler (TTK md.376); yasa dışı öngörülen koşullar dışında şirketin kendi hisse senetlerini iktisap etmesinin sınırlandırılması (TTK

⁵⁵ Uyanık, s.50.

⁵⁶ Tekinalp, Perdeyi Kaldırma, s.1693.

md.379/1); şirketin kendi paylarını taahhüt edememesi (TTK md.612/1); sermayenin korunması ilkesini gözetmeyen kararların b atıl olması (TTK md.447); pay sahiplerinin şirkete sermaye olarak teslim ettiklerini geri isteyememeleri (TTK md.480/3); sermaye için faiz  odenememesi (TTK md.508/1-2) gibi h uk mler örnek olarak gösterilebilecek düzenlemelerdir.

Yönetim ve denetim görevinde bulunan organların en önemli görev alanlarından biri de malvarlığının korunmasını güvence altına almaktır. Ayrı malvarlığı ve malvarlığının korunması ilkesi, şirketlerin ayrı tüzel kişiliğine ve sınırlı sorumluluğuna hayat veren bir ilke olup bu ilkenin kötüye kullanılması, tüzel kişiliğin kaldırılmasına yönelik taleplerin en önemli nedenlerinden birini oluŐturmaktadır⁵⁷. Sermaye şirketlerinde hissedarlarının ikinci kişiliği olduğu veya sermayelerinin i  i e geçtiği gerek leriyle tüzel kişilik perdesinin kaldırılması talepleri bu ilkenin ihlal edildiği iddiasına dayanır. Bu nedenle malvarlığı ve malvarlığının korunması kavramına ayrı bir önem verilmesi gerektiği d Ő n lmektedir⁵⁸.

1.3.2. Türk Hukukunda Teorinin Uygulanmasına İlişkin Yasal Düzenleme

Bir hukuki ilişki içerisinde taraflarından birinin diğer tarafı zarara uğratması mümkün olmakla birlikte aynı zamanda sözleşmeden veya kanundan doğan sorumluluktan da kaçınması mümkündür. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ile bu tür durumların önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Teorinin yasal dayanağı hakkında farklı görüşler mevcuttur. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi; muvazaa, kanuna karşı hile, hakkın kötüye kullanılması ve Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen dürüstlük kuralına benzetilmektedir. Türk Medeni Kanun'un 2. maddesinin birinci fıkrası, hakkın kötüye kullanılmaması gerektiğine ilişkin kuralın temelini oluşturmaktadır. Düzenlemenin ikinci fıkrası ise, hakkın kötüye kullanılması yasağını sert bir dille yasaklamıŐtır. Genellikle bu düzenleme, dürüstlük ilkesi ve hakkın kötüye kullanılmayacağını barındırarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin hukuki gerekçesi olarak kabul edilmiŐtir⁵⁹⁶⁰.

Gerçekten de Türkiye'de tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanmasına yönelik kararlar verilmesi, genellikle Türk Medeni Kanunu'nun 2.

⁵⁷ Günay, s.202.

⁵⁸ Uyanık, s.56.

⁵⁹ Tekinalp, Perdeyi Kaldırma, s. 387-401.

⁶⁰ Aynı görüŐte olan yazarlar için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay- zdemir, Tekinalp, Dural, Antalya.

Maddesindeki bir hakkın kötüye kullanılmayacağı kuralı ışığında değerlendirilmektedir⁶¹. Bunun sebebi olarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin kanun nezdinde açık bir hükme sahip olmaması gösterilebilir. Zira Türk Medeni Kanunu'nun 2. Maddesindeki bir hakkın kötüye kullanılmayacağı kuralı, genel bir düzenlemeyi ihtiva etmektedir. Türk Medeni Kanunu'ndaki bu düzenleme ile birlikte kanuna karşı hile veya muvazaa adı altında da teori uygulanabilmektedir⁶².

Borçlar Kanun'unun 19. maddesinin sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler başlıklı düzenlenmede; muvazaanın açık bir tanımlaması yapılmamış, şekli açıdan görünen işlemin geçerli olmadığı belirtilerek tarafların asıl, gerçek amaçlarının göz önüne alınarak gerçek işlemlerin geçerli olacağından bahsedilmiştir.

Kanuna karşı hile kavramı ise kanun koyucunun yasakladığı bir sonuca veya işleme, başka bir hukuki işlem ile ulaşılması olarak ifade edilir⁶³. Kanuna karşı hile kavramı, bir başka dille, kanun ile yapılması menedilen, ekonomik veya hukuki menfaate ulaşmak için, kanun metninin yasaklamadığı, başka bir yolla temin etmeye çalışılmasıdır. Hukuk düzeni içinde tarafların, olağan şartlar ve yollarla ulaşamadıkları bir sonucu, gerçek arzularını gizleme yoluyla ulaşmaya çalışmaktadır⁶⁴.

Uygulamaya yönelik olarak verilebilecek bir somut durum olarak; borçlarını ödeyemeyen, iflas eden veya borca batık bir şirket aleyhine icra kanalıyla alacağına kavuşmaya çalışan alacaklı şirketler veya alacaklı gerçek kişiler, çoğu zaman elleri boş olarak dönmektedir. Zira genel olarak bu şirketlerin içi boşaltılmakta, paravan şirketler kurularak malvarlıkları bu şirkete devredilmektedir⁶⁵. Böyle bir durumda da alacaklıların bu noktada başvurdukları husus İİK m.277' de düzenlenen iptal davası ile muvazaa iddiasıdır. Ancak somut olayda muvazaanın veya İİK m.277'deki iptal davasının şartları oluşmamakta ve bu dava açılmamaktadır⁶⁶. İptali veya geçersizliği ileri sürülebileceği bir işlemin bulunmaması durumunda da alacaklıların alacaklarına kavuşmasını sağlayacak farklı alternatiflere yönlendirmektedir. Bu alternatiflerin

⁶¹ Şahin Akıncı; Alacaklılardan Mal Kaçırarak İçin Kurulan Yeni Şirkete Müracaat İmkânı Bakımından; Muvazaa, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Organik Bağ Kavramlarının Elverişliliği ve Yargıtay Uygulamaları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Dergisi, Konya, 2019, s.660-662.

⁶² Eran Öz & Bülent Demirtaşoğlu, "Kamu Alacağını Koruma Yöntemi Olarak Tasarrufun İptali Davaları", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 3, S. 10, Temmuz 2012, s. 42.

⁶³ Eren, s.372.

⁶⁴ Akman Taylan Şefik, "Vergi Hukukunda Peçeleme Kavramının Hukuksal ve Sosyolojik Analizi", Ankara Barosu Dergisi, Y. 66, S. 3, Yaz 2008, s. 27-28.

⁶⁵ Akıncı, s.668.

⁶⁶ Murat Yavaş, Tasarrufun İptali ve İstihkak Kurumlarında Perdenin Kaldırılması, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 217.

başında da organik bağın tespitinin yapılarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanması gelmektedir.

Yukarıda açıklanan muvazaa ve kanuna karşı hile kavramlarının somut olayın özelliklerine göre özel bir sebebe dayanılarak dürüstlük kuralına aykırılığı yok edilebiliyorsa tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi uygulanmayacak, zaten var olan özel hukuki çözümler sayesinde bir sonuca ulaşılabilecektir. Yasa koyucu şirket tüzel kişiliğinin kötüye kullanılmasını önüne geçebilmek ve hukuki sorunları ortadan kaldırmak için birçok kanun hükmüyle doğrudan düzenlemelere yer vermiştir⁶⁷. Ancak bu düzenlemelerin yetersiz kaldığı veya hiç düzenleme alanının bulunmadığı durumlarda hakkaniyetin sağlanabilmesi için, sınırlı sorumluluk ilkesi ve malvarlığının ayrılığı ilkesinin şirket ile ortakları arasında oluşturduğu “perdenin” kaldırılarak şirketin arkasındaki asıl sorumluya ulaşılması gerekecektir. Dolayısıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilmesinin ön şartı olarak, alacaklıların veya ortakların haklarını koruyan bir özel düzenlemenin bulunmaması durumunda uygulanabilecektir⁶⁸

⁶⁹

1.3.3. Türleri

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanarak asıl sorumluya ulaşılması yolunda çeşitli kavramlardan bahsedilmektedir. Bu görünüm şekilleri uygulamadaki karşılaşılan sorunlar nispetinde isimleri değişmekte ise de büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Doktrinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması konusunda farklı nitelendirmelerde bulunulmuşsa da somut olaya göre bir sınıflandırma yapılmış ve çalışmamızdaki sınıflandırmaya göre türler şu şekilde ayrılmıştır⁷⁰. Bunlar: Tüzel Kişilik Perdesinin; Düz Kaldırılması, Çapraz Kaldırılması, Tersine Kaldırılması ve Yatay Kaldırılması olarak 4’e ayrılmıştır.

⁶⁷ Bkz. TTK Md.201, 202, 553.

⁶⁸ Erol Ulusoy, “Şirketler ve Bankacılık Hukukunda Kapsam Alma ve Sorumlu Kılma Amacıyla Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması”, I. Uluslar Arası Ticaret Hukuku Sempozyumu, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, İstanbul, Şubat 2008, s. 355.

⁶⁹ Alacaklıların veya ortakların haklarını koruma konusunda eksiklik olarak, TTK md. 202/2 kapsamında yavru şirket alacaklılarına dava hakkı tanınmaması veya haksız fiiller açısından şirketler topluluğu için bir sorumluluğun öngörülmemiş olması örnek verilebilir.

⁷⁰ Yunus Emre Göger, “Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesi ve Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019 s.72

1.3.3.1. Tüzel Kişilik Perdesinin Düz Kaldırılması

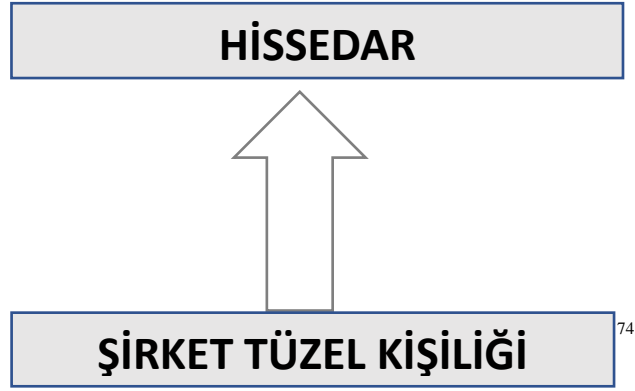
Tüzel kişiliğin bir yükümlülüğünden veya ifasını gerektirecek bir borcundan dolayı tüzel kişiliğin sorumluluğunun baki kalması ile birlikte tüzel kişiliğe ortak olan paydaşları da sorumluluk içine alacak şekilde büyütülmesi halinde, paydaş olan ortaklar yönünden tüzel kişilik perdesinin kaldırılarak sorumlu tutulması haline ‘‘Tüzel Kişilik Perdesinin Düz Kaldırılması’’, ‘‘Tüzel Kişiliğin Geleneksel Yaklaşım Olarak Kaldırılması’’ veya ‘‘Tüzel Kişilik Perdesinin Dikey Kaldırılması’’ denilmektedir⁷¹. Bu teori şeklinde, özellikle sermaye şirketlerinde kendini gösteren ‘‘paydaşların sorumluluğunu taahhüt ettikleri malvarlığı değeriyle sorumlu tutulması ile sınırlandırdığı’’ kuralı uygulanmamaktadır. Tüzel kişiliğin borçlarından ötürü alacaklılar, garameten, tüzel kişiliğin ortaklarının kişisel malvarlıklarına başvurma olanağını elde etmiş olmaktadır⁷². Burada sorumluluk tek başına tüzel kişilikten ortaklara/hissedarlara geçmemekte, ortaklar ile şirket tüzel kişiliği müteselsil olarak sorumlu olmaya devam edecektir⁷³.

Aşağıda somutlaştırılmaya çalışılan bu tür aslında yukarıda anlatılan doktrin kaynaklı kavramların daha rahat anlaşılması için konulmuştur. Bu grafiklerden şirket tüzel kişiliği ile hissedarlar arasındaki ilişkinin hangi düzlemde ortadan kaldırıldığı, tüzel kişilik ile gerçek kişiler ve ana şirket ile yavru şirketler arasındaki ayrı malvarlığı ayrı sorumluluk ilkeleri hakkaniyete uygun olarak göz ardı edilmektedir.

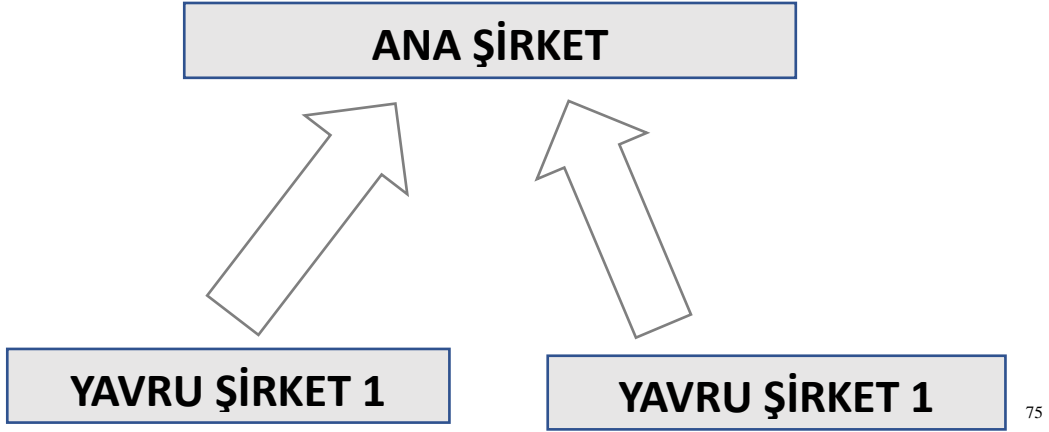
⁷¹ Göger, s.74

⁷² Esen Emre, Milletlerarası Özel Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, 2. Baskı, İstanbul, Ekim 2011. s.16

⁷³ Tekinalp, Perdeyi Kaldırma, s.396.

Şekil 1. Tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması gösterimi

Şekil 2. Tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılmasının şirketler topluluğunda gösterimi

Yine şirketler topluluğu için tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması türünün anlamı; yavru şirketlerin yükümlü olduğu borçlardan ötürü, ana şirketle birlikte müteselsil olarak sorumlu olabilmesidir.

Sonuç olarak mahkemenin tüzel kişilik perdesini kaldırması halinde alacaklı davacı, alacağını hem şirket tüzel kişisi hem de şirket ortağı davalı gerçek kişiye karşı takip etmeye, dava açmaya yarayan bir karar elde etmiş olacak ve her ikisine karşı da ayrı ayrı veya birlikte sorumluluğuna gidebilecektir⁷⁶.

1.3.3.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Tersine Kaldırılması

Tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılması, geleneksel yöntem olan tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılmasının tersi yönde hareket edilmesi durumunda ortaya

⁷⁴ Uyanık, s.35

⁷⁵ Tablolar için bkz.Uyanık, s.35-37.

⁷⁶ Uyanık, s.36.

çıkılmaktadır. Burada geleneksel yöntemin tersi olarak, ortakların/ hissedarların kişisel borçlarından ötürü şirket tüzel kişiliğine başvurulmaktadır. Yani bir ortağın şahsi borcundan dolayı, şirket tüzel kişiliği de müteselsilen sorumlu tutulmakta, dolaylı bir şekilde söz konusu borç tahsil edilmeye çalışılmaktadır⁷⁷. Tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılmasına örnek olarak; ana şirkette hâkim ortak konumundaki kişinin, kişisel borçlarından ötürü, alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla, bulunduğu şirketin tüzel kişiliğine, malvarlığının tamamını veya bir kısmını devretmesi halinde olan durum örnek gösterilebilir. Bu halde alacaklılar, perdenin tersine kaldırılması teorisinin uygulanmasını isteyerek alacaklarına kavuşma şansı elde etmiş olacaktır⁷⁸.

Şekil 3. Tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılmasının gösterimi

Yukarıdaki somutlaştırılmaya çalışılan örnekte; ortak sayısının üç olduğu bir sermaye şirketinde bunlardan “ortak1” in şirketin çoğunluktaki hissesine sahip olduğunu farz edelim. Böyle bir durumda hâkim ortak konumundaki “ortak1” in kişisel borçlarından ötürü alacaklıların şirket tüzel kişiliğine başvurarak alacağına kavuşma şansını yakalaması, tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılması yoluyla mümkün olabilecektir⁷⁹.

Şekil 4. Tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılmasının şirketler topluluğunda gösterimi

⁷⁷ Veliye Yanlı, Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 38.

⁷⁸ Göger, s.74.

⁷⁹ Uyanık, s.36.

Keza yine yukarıda somutlaştırılmaya çalışılan tabloda, şirketler topluluğu anlamında tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılması türünde yansıtılmış ve örneğin yavru şirket ile ana şirketin malvarlıklarının ve ilişkilerinin birbirleriyle bağlantılı olması durumunda alacaklıların alacaklarını, ana şirketten tahsil edemediği durumlarda yavru şirkete başvurarak alacaklarına kavuşmalarına imkân sağlayan bu tür, tüzel kişilik perdesinin tersine kaldırılması olarak nitelendirilmektedir⁸⁰.

1.3.3.3. Tüzel Kişilik Perdesinin Çapraz Kaldırılması

Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması veya bir diğer adıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasında üçlü yapı; yukarıda bahsedilen ters ve düz kaldırılma türlerinden daha komplike, daha karışık, diğer türlere göre daha zor anlaşılmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin zaten yeterince anlaşılmasının güç olması, uygulamaya yöneltme konusunda çekilen sıkıntılar, çapraz kaldırmada biraz daha kendini göstermektedir. Zira tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılmasında, birkaç türü kendi içinde ihtiva etmekte ve bunların ardı ardına uygulanması ile ortaya çıkmaktadır. Başvurucu bu türün uygulanmasını talep ettiğinde veya hakkaniyet gereği uygulayıcı tarafından başvurulduğunda, öncelikle şirket tüzel kişiliğini göz ardı edecek sonrasında şirket tüzel kişiliği ile bağı olmayan ancak ortağın bir ilgisinin veya payının olduğu başka bir şirketin malvarlığına ulaşılmaya çalışılacaktır⁸¹.

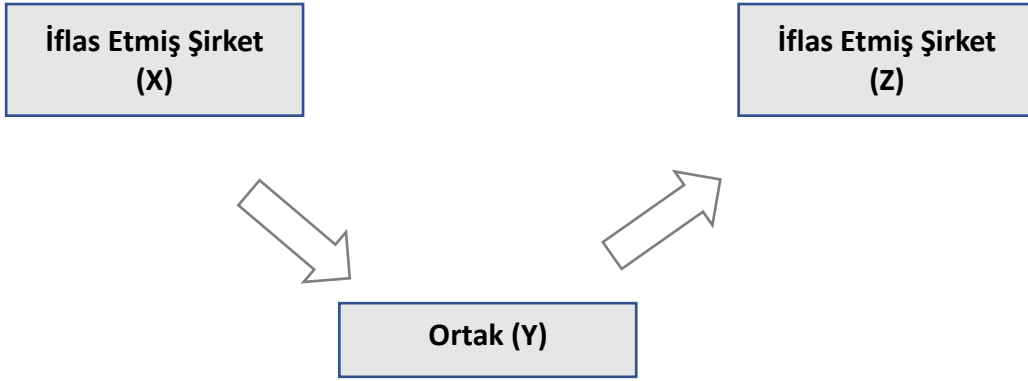
Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılması durumunda sırasıyla; tüzel kişilik perdesinin öncelikle ters kaldırılması, sonrasında ise tüzel kişilik perdesinin düz kaldırılması uygulanarak çözüme ulaşmaya çalışılmaktadır⁸². Bu türde davacı veya uygulayıcı ortağa ulaşabilmek adına öncelikle, ana şirketin tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını talep etmekte sonrasında ise ortağın tüzel kişiliği kaldırılan şirketten farklı ve bağlantısız olarak ortağın hissesi bulunan şirkete ulaşmaya çalışılır. Kısaca, ortağın bağlantısız bir şirkette olan hissesine ulaşma yolunda diğer türlere göre nispeten karmaşık olan bu yola başvurulmaktadır⁸³. Bu karmaşık durumun biraz daha anlaşılır kılmak adına yukarıda kullanıldığı gibi aşağıdaki tablolarla somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

⁸⁰ Uyanık, s.36.

⁸¹ Günay,s.189.

⁸² Göger, s.76.

⁸³ Uyanık, s.37.

Şekil 5. Tüzel kişilik perdesinin çapraz kaldırılmasının gösterimi

Yukarıda görüldüğü üzere bir ana şirket X ve bunun hisselerinin yalnızca Y'ye ait olduğunu, ayrıca Y'nin bağlantısız Z şirketinin hisselerine sahip olduğunu düşündüğümüzde davacı 3. kişinin Z'ye ulaşmak için Y ve Y'ye ulaşmak için X'in tüzel kişiliğini kaldırması üçlü ilişkiyi oluşturur⁸⁴.

Doktrinde kimi yazarlar, perdenin çapraz kaldırılabilmesi için iki şirket arasında ekonomik anlamda birbirlerinden ayrı birer işletme olup olmadıklarının önem taşıdığını savunmaktadır⁸⁵. Ancak bu durumun günümüz ekonomik sınırları aşan, küresel çapta çok fazla faaliyet gösteren şirketler düşünüldüğünde teorinin asıl amacına ulaşmada bir engel olduğu sonucu çıkarılmalıdır. Zira birden fazla alanda faaliyetlerini gösteren şirketler çeşitli gerekçelerle birden fazla yavru şirket kurarak bir ideali gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Örneğin; gıda sektörüyle uğraşan bir şirkete bağlı sağlık şirketlerinin de mevcut olmasında olduğu gibi. Peki gerçekten “iktisadi bağlılık” kabul edildiğinde bağlı şirket konumundaki sağlık şirketinin iflas etmesi durumunda, ana şirket konumundaki gıda sektörüyle işgal eden şirkete başvurulamaması, hakkaniyete uygun bir durumu meydana getirecek midir? Şirketler ilişkisi içerisinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi çapraz ele alındığında “ iktisadi bağlılık” prensibinin benimsenmemesi, iktisadi bağlılık olmasa da somut durum içerisinde şartların oluştuğu kanaatine varıldıysa, perdenin çapraz kaldırılması gerekildiği kanaatindeyim.

1.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılmasını Savunan Görüşler

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gerektiğini savunan doktrindeki yazarlar, bu teorinin uygulamacıların önüne gelen her olayda uygulanmaması gerektiğini, bu

⁸⁴ Uyanık,s.37.

⁸⁵ Göger,s.77.

teorinin bir kural gibi değil de istisnai durumlarda, şartların sağlanması durumunda, uygulanması gerektiğini ifade etmektedirler⁸⁶. Aynı görüşü paylaşan Karsten Schmidt'e göre; uyumsuzluk mevcut hukuk kuralları ile çözülebiliyorsa o kuralların uygulanması gerekmektedir. Zira yasaların uygulanabiliyor olmasına rağmen alternatif çözümler üretmeye çalışmak, hukuka aykırı davranmaktır. Bu nedenle her olay değerlendirilip hukuk sistemi içerisinde çözüm yolu var ise teori uygulanmadan o kural uygulanmalıdır⁸⁷.

Tüzel kişilik formunun, sınırlı sorumluluk ve ayrı malvarlığı gibi ilkelerin kötüye ve hakkaniyete aykırı olarak kullanılması halinde dürüstlük ilkesinin, hakkaniyetin gereği ve hukuka aykırılığın giderilmesini amaçlamak gibi nedenlerin ortak paydada buluşması anlamında tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını savunmaktadırlar. Bu görüşleri benimseyenler aşağıda değinildiği gibi bir sınıflandırmaya tabii tutulan teoriler çerçevesinde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin somut olay nezdinde uygulanabilmesini desteklemektedirler⁸⁸.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gerektiğini savunan görüşler konusunda ortak bir görüş, ortak bir çıkarımda bulunulmamış, görüşlerin dayanmış oldukları hukuki temeller ve sonuçlar arasında farklılıklar meydana gelmiştir. Bu farklı açılardan bakılmasını sağlayan görüşler ikiye ayrılmış ve bunlardan birincisi hakkaniyet, ikincisi ise hakkın kötüye kullanılması veya normun amacı olarak nitelendirilmiştir. Bunlar tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını savunan yazarların dayandıkları hukuki temellerdir. Bu ayrımlar, sınırlı sorumluluk ilkesine rağmen geliştirilmiştir. Bir anlamda sınırlı sorumluluk ilkesinin sınırlarını çizmektedirler⁸⁹. Bu görüşleri benimseyenler aşağıda değinildiği gibi bir sınıflandırmaya tabii tutulan teoriler çerçevesinde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisini savunmaktadırlar.

1.4.1. Hakkaniyet

Özellikle sermaye şirketlerinden kendini gösteren sınırlı sorumluluk, ayrı malvarlığı ve ayrı tüzel kişilik ilkeleri kurulduğu anda günümüz şartlarındaki ihtiyaca cevap verebilen nitelikte ilkelerdir. Ancak mahkemeler; şirket tüzel kişiliği, sınırlı sorumluluk

⁸⁶ Uyanık, s.83-84.

⁸⁷ Schmidt K., Gesellschaftsrecht, Carl Heymanns Verlag, 3. Auflage, 1997,s. 232 vd. [Aktaran: Veliye Yanlı, Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklarına Karşı Sorumlu Kılınması, İstanbul, Mayıs 2000 s. 63.]

⁸⁸ Uyanık, s.85.

⁸⁹ Yanlı, ,s.47-48.

ve ayrı malvarlığı gibi ilkelerin kuruluş amaçlarına veya yasaya aykırı kullanıldığını durumlarda paydaşların ve şirket tüzel kişiliğinin farklı kişilikler olduklarını benimseyen ayrı tüzel kişilik ilkesinin göz ardı edecek, paydaşların fiillerinin şirketin fiilleri olarak veya şirketin fiillerini paydaşların fiilleri olarak kabul etmektedir⁹⁰. Başka bir anlatımla, tüzel kişiliğin hukuken ayrı bir kişiliğinin olduğu göz ardı edilmekte, üyeler ile tüzel kişi arasındaki ayrılık ilkesi bir kenara bırakılmaktadır⁹¹. Bu durum hakkaniyet gereği olarak yapılması ve kabul edilmesi gereken bir durum olarak kabul edilmektedir. İşte böyle durumlarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, adaletin sağlanmasına hizmet etmekte ve aynı zamanda hakkaniyetin gereği olarak zorunlu hale gelmektedir. Hakkaniyet kavramı içerisine; tüzel kişiliğin hukuki yapısının yanlış kullanılması, kimi hukuk kurallarının uygulanmasının veya uygulanmamasının sağlanması ve kanun hükümlerinin dolanılması alınabilir⁹².

1.4.2. Hakkın Kötüye Kullanılması

Hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilen ikinci ayırım, tüzel kişilik kavramının kötüye kullanılması durumunda hukuk düzenin bu durumu korumaması gerektiğine binaen bu ayırım benimsenmiş ve doktrinde geniş yer almıştır⁹³. Özellikle Alman hukukunda 1920’li yılların başlarından itibaren hukuktaki gelişmeler nispetinde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi incelenmiş, uygulayıcılar ve doktrindeki yazarlar tarafından tartışılmıştır⁹⁴. Bu durumun paralelinde hakkın kötüye kullanılması kavramının tüzel kişilik perdesi ile ilişkilendirilerek kapsamlı araştırmaları Alman hukukçu Rolf Serick yapmıştır⁹⁵. Rolf Serick tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisini savunurken aynı zamanda “sübjektif olarak hakkın kötüye kullanılması” ve “objektif olarak hakkın kötüye kullanılması” teorilerinin de temellerini atmış, bu türlerdeki görüşlerini paylaşmıştır⁹⁶.

Hakkın kötüye kullanılması; “sübjektif kötüye kullanma” ve “objektif kötüye kullanma” olmak üzere ikiye ayrılarak doktrinde incelenmektedir.

⁹⁰ Uyanık, s.86.

⁹¹ Yanlı, s.13-14.

⁹² Gökhan Antalya, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi, 1.Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, Bildiri Metni, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 2015,s.150.

⁹³ Yanlı, s.111.

⁹⁴ Yanlı, s.185.

⁹⁵ Günay, s.76.

⁹⁶ Yanlı ,s. 49.

1.4.2.1. Hakkın Sübjektif Olarak Kötüye Kullanılması

Sübjektif kötüye kullanma teorisi; ayrılık ilkesi uygulanırken, meydana gelen sorunların çözümünde, hakkın, bilinçli olarak kötüye kullanılması durumunda meydana gelmektedir⁹⁷. Bilindiği üzere ayrılık ilkesiyle tüzel kişi ile üyeleri arasında sorumluluk ve malvarlığı anlamında birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Ayrılık ilkesine göre, şirkete ortak olan paydaşların ortaya koymuş oldukları sermayenin tasarruf hakkı devredilmekte, böylelikle tüzel kişi ortaklık bir hukuki kişilik olarak devreye girmekte ve paydaşlardan bağımsız bir şekilde sadece kendi malvarlığı ile 3. kişilere karşı sorumluluk üstlenmektedir⁹⁸.

Sübjektif teoriye göre, hakkın kötüye kullanılmasının oluşabilmesi, kişinin bilinçli hareketine bağlıdır. Yani, objektif şartların oluşmasının yanı sıra aynı zamanda bilinç unsuru aranmaktadır. Objektif teori ile sübjektif teori arasındaki temel farklılıkta bu noktada kendini göstermektedir⁹⁹.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gerektiğini sübjektif olarak hakkın kötüye kullanılması halini inceleyen ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını kapsamlı şekilde inceleyen Alman hukukçu Rolf Serick'tir¹⁰⁰. Serick'e göre; tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ayrılık ilkesine göre istisnai olarak uygulanması gerekir. Bu uygulama ölçütleri: haksız yere üçüncü kişilerin zarara uğratılması, sözleşmeye aykırılık halleri ve kanun hükmünün dolanılması hallerinin meydana gelmesi örnek olarak verilebilir¹⁰¹. Serick, salt dürüstlük kuralına aykırılığın tüzel kişiliğin kaldırılmasına sebebiyet vermemesi gerektiğini savunmuş, bu durumu da sübjektif hakkın kötüye kullanılması teorisiyle bağdaştırmıştır. Sübjektif hakkın kötüye kullanılması teorisinde de bu görüşü paylaşarak salt dürüstlük kurallarına aykırı davranmanın tüzel kişilik perdesini kaldırmayacağını ve bu nedenle de tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına başvurulurken bu teorinin uygulanabilme durumlarının sınırlandırılmasını gerektiğini savunmuştur¹⁰².

Rolf Serick göre, bir paydaşın ya da şirket tüzel kişiliğini temsil eden yöneticilerin, kendilerine sağlanan yasal amacı kötüye kullanmaları durumunda hakkın kötüye

⁹⁷ Göger, s.15.

⁹⁸ Kervankıran, s.457.

⁹⁹ Antalya, s.150.

¹⁰⁰ Göger, s.58.

¹⁰¹ Rolf Serick, Durchgriffsprobleme bei Vertragsstörungen-Unter Berücksichtigung von Organschafts- und Konzernverhältnissen, Karlsruhe 1959, s. 104 (naklen Göger, s.58.).

¹⁰² Yanlı, s.50.

kullanımı ve bu kişilerin kişisel olarak sorumlulukları meydana gelecektir¹⁰³. Zira yasa koyucu, hukuki zemine oturtulmuş, tüzel kişiliklerin kurulmasına müsaade ediyor olmakla birlikte, kuruluş amaçlarına uygun olarak, hukuki zemin ve yasal düzenlemeler çerçevesinde hareket etmelerini beklemektedir. Hakkın kötüye kullanılmasına örnek olarak, üçüncü kişiye zarar verme kastıyla hareket edilmesi, alacaklılardan mal kaçırmaya yönelik davranışlar, sorumluluktan sıyrılmaya çalışmak için yavru şirketler kurulması gibi yasal bir yükümlülükten kurtulmaya yönelik davranışlar gösterilebilir¹⁰⁴.

Sonuç olarak, hakkın subjektif olarak kötüye kullanılmasından bahsedilmesi için, kişinin kastının veya bilincinin bulunup bulunmadığı araştırılacak ve tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gerektiğini savunan tarafın bu hususları ispat etmesi gerekecektir¹⁰⁵.

1.4.2.2. Hakkın Objektif Olarak Kötüye Kullanılması

Hakkın objektif olarak kötüye kullanılması türünün savunucuları¹⁰⁶, subjektif türden farklı olarak, kastın varlığı aranmamış, ahlaka ve adaba aykırılıktan hareketle kötüye kullanma kavramlarının objektif ölçütlere dayandırılması gerektiğinden bahsetmiştir. Böylelikle subjektif kötüye kullanma türünde her olaya uygulanamama, uygulanabilirlik için kastın varlığını arama gibi kıstaslara yer verilmemiştir. Hakkın objektif olarak kötüye kullanılması ile uygulama alanı genişletilmeye çalışılmıştır¹⁰⁷.

Bu tür, subjektif olarak hakkın kötüye kullanılması teorisini savunanlar tarafından eleştirilmektedir¹⁰⁸. Zira her olay kapsamında uygulanabilirliğinin denetlenebilmesi, kastın veya kusurun somut olay kapsamında aranmaması, tüzel kişileri ve şirket ortaklarının sürekli bir risk altında bırakmaya sebebiyet vermesi ile eleştirilmektedir. Tüzel kişilik kurumunun içinin boşaltılması, farklı bir deyişle tüzel kişilik kurumunun oluşum amaçlarına ters ve amaçlanan hedeflerin gerçekleştirilememesine sebebiyet vermesi nedeniyle de eleştirilmektedir¹⁰⁹. Hakkın objektif olarak kötüye kullanılması

¹⁰³ Serick, s. 4 (naklen Yanlı, s. 50-51).

¹⁰⁴ Antalya, s. 151.

¹⁰⁵ Yanlı, s.57.

¹⁰⁶ Günther Beitzke, Rudolf Reinhardt, Walter Erman, Klaus Erlinghagen. (naklen Yanlı, s. 54-55).

¹⁰⁷ Ayşegül Özkurt, Bankacılık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, İstanbul, Ekim 2010, s.76.

¹⁰⁸ Günay,s.76.

¹⁰⁹ Objektif kötüye kullanma teorisi hakkındaki eleştiriler için bkz. Yanlı,s. 58-59.

türü uygulama alanını bir sınır çizmeden genişletmeye çalıştığı iddiasıyla subjektif teoriyi savunanlar tarafından eleştirilmektedir¹¹⁰.

Türk hukukundaki doktrinde, TMK'nın 2. maddesine ters düşen eylemin tespiti halinde söz konusu tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasından bahsedilmektedir. Hukuk Genel Kurulu , ilk defa 2004 yılında vermiş olduğu bir kararında , tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinden bahsetmiştir . Ayrıca Yargıtay'ın perdeyi kaldırma teorisinin uygulanması açısından en önemli kararlarından biri, Yargıtay'ın 19. Hukuk Dairesi tarafından 15.05.2006 tarihinde vermiş olduğu karardır. Bu kararda Yargıtay; İzmir. 4.Asliye Ticaret Mahkemesi tarafından verilen kararı onayarak aslında TMK'nın ikinci maddesinde yer alan hakkın kötüye kullanılma yasağı ile dürüstlük kuralını esas alarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine dayanmıştır¹¹¹.

Türk hukukundaki yazarların ekseriyeti subjektif olarak hakkın kötüye kullanılması teorisini benimsemiştir¹¹². Dürüstlük kuralına aykırı davranışın meydana gelmesi halinde söz konusu tüzel kişiliğin kaldırılması gündeme gelmektedir¹¹³.

1.5. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisine Karşı Çıkan Görüşler

Perdenin kaldırılması gerektiğini savunanların aksine bu teoriye karşı çıkanlar, farklı alternatifler var iken böyle bir düzenleme ile hukukun genel ilkeleri ile öngörülebilirlik ve demokratik sistemlerin zarar görmesinden endişe etmektedirler¹¹⁴. Ticari ilişkilerin sürekli ve düzenli bir işleyiş içerisinde ilerleme kaydedilmesi için yargı kararlarının tutarlı ve öngörülebilir olması önemlidir. Ticari ilişki içerisinde bulunan tarafların yargıya güvenini sağlanması ile yasaların belirliliği korunur, yasaların uygulanmasındaki istikrar artar ve en önemlisi piyasalara olan güven sağlanır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının bu denli önem arz eden birçok düzeni alt üst edeceğinden endişe edilerek farklı yollar aranmıştır. Teorinin karşısında duranların, geliştirmiş oldukları alternatif çözüm yolları aşağıda sunulmuştur.

¹¹⁰ Özkurt, s.77.

¹¹¹ Göger, s.18.

¹¹² Geniş Bilgi İçin Bkz. Yanlı, s. 70-73 ,Mustafa Dural, "Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması ya da Tüzel Kişiliğin Tabanına Basılması", Sermaye Piyasası Kurulu 15. Yıl Sempozyumu, Ankara, 1998, s. 96., Teoman Akunal, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul 1998, s.25-26.

¹¹³ Dural, Tüzel Kişilik Perdesi, s.97.

¹¹⁴ Uyanık, s.93.

1.5.1. Profesör Bainbringe'in Önerisi

Stephen M. Bainbridge, tüzel kişilik perdesi teorisine karşı çıkanların başında gelmektedir. Yazar; tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin, bir sınırının ve kaidelerinin olmadığından bahisle bu teoriyi, kontrolden yoksun ve elverişsiz olarak nitelendirmektedir. Şirketlerin bu teoriyle karşı karşıya kalabilme ihtimaliyle piyasada sürdürülebilir ticari ilişkilerde bulunulmayacağını, şirketleri belirsizliğe iteceğini, objektif kriterleri olmayan bu teorinin bir kaosa sürükleyeceğinden bahsetmektedir¹¹⁵.

Bainbridge, bu teoriye alternatif olarak; yanlış beyan, hileli aktarım, dolandırıcılık gibi somut durumların tespiti durumunda neler yapılıyorsa yasal nedenlerinin belirtilerek bu durumlara engel olunabileceğini, önlenebileceğinden bahsetmektedir¹¹⁶. Bainbridge, teorinin genişletici yorumlarla mahkemelerde ele alınmasını topluma bir yararının olduğu yönünde delilin bulunmadığını ve yargısal risklerin de hiçbir zaman önlenemeyeceği ileri sürmüş ve bu açıdan da tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin teoriye karşı çıkmıştır¹¹⁷.

1.5.2. Zorunlu Sigorta Önerisi

Zorunlu sigorta önerisinde bulunanlar¹¹⁸, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisine ikame edecek bir sav geliştirmiş ve öneriye sunmuşlardır. Buna göre, bir şirketin her zaman yeterli miktarda güvencesi yani sigortası olması gerekmektedir. Aslında tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına tamamen karşı değillerdir. Karşı olmamaları, aslında alternatif yolun daha koruyucu bir yöntem olduğundan kaynaklanmaktadır. Hem tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasından daha fazla güvenceye sahip olunması hem de rahat faaliyetlerde bulunulabilmesi açısından doğru bir yaklaşım modeli olarak nitelendirilebilir. Ancak zorunlu sigorta önerisiyle birlikte muhtemel maliyetlerde artış meydana geleceği, aynı zamanda yanlış bir fiil veya hileli bir işlemle yasayı dolanmaya çalışmayan şirketlerin üzerlerine fazladan sigorta prim yükünün bineceği rahat bir şekilde anlaşılabilir¹¹⁹.

¹¹⁵ Stephan M. Bainbridge, Abolishing Veil Piercing, J.Corp.L. 2001, Vol.26.(Naklen, Uyanık s.94-95.)

¹¹⁶ Bainbridge, s. 479.(Naklen, Uyanık, s. 95)

¹¹⁷ Erdem Bafra, İngiliz Mahkemelerince Şirket Tüzel Kişiliği Perdesinin Kaldırılması, TBB Birliği Dergisi, 2014, s.363.

¹¹⁸ Frank H. Easterbrook, Daniel R.Fischel, "Limited Liability and Corporation"University of Chicago Law Review",1985, s.89-117.

¹¹⁹ Uyanık, s.95.

1.5.3. Zorunlu Sermaye Önerisi

Zorunlu sermaye önerisi de asgari sermaye tutarının yüksek tutularak bir anlamda zorunlu sigorta önerisine benzemektedir. Zira her ikisinin de altında yatan neden, bir güvence hesabının mevcut olmasıdır. Bu zorunlu sermaye önerisinde sermaye tutarı, şirketin faaliyet alanlarına göre artırılıp veya azaltılacaktır. Ancak bir şirketin sermayesinin ne kadar artırılıp ne kadar azaltılacağına ilişkin net bir kıstas ortaya konulmamaktadır. Bu açıdan böyle bir önerinin yol açabileceği sorunlar mevcuttur. Örneğin, belirlenen sermaye tutarının fazlaca belirlenmesi, piyasaya yeni girişleri zorlar ve aynı zamanda tekelleşmenin önü açılır. Sermaye tutarının az veya eksik belirlenmesi durumunda ise riskler aynı şekilde devam edecektir¹²⁰.

¹²⁰ Douglas G. Smith, Piercing the Corporate Veil in Regulated Industries, Brigham Young University Law Review, Vol. 2008, No. 4, (Naklen, Uyanık, s.96).

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER TOPLULUĞU

2.1. Şirketler Topluluğu Kavramı

Günümüzde ekonomik olarak şirketlerin ve işletmelerin merkezileştiği görülmektedir. Bu durum artık ticari hayatın bir vazgeçilmez unsurudur. Zira işletmeler gelir elde ettikçe, işletmelerinin daha çok büyümesi için aynı iş kolunda veya riski azaltmak adına farklı alanlara yatırımlarda bulunmaktadır. Aynı zamanda giderlerin azaltılması, kârın arttırılması, ulusal ve uluslararası büyüme isteği, daha rahat kredi bulunabilmesi, riskin dağılması, vergisel avantajlar, büyük şirketlerin küçük şirketlere göre borsada hisselerinin daha rahat alıcı bulması, küresel gelişmelere daha rahat uydurabilmek, her şirketin borçlarından yalnızca kendi malvarlığı ile sorumlu olması gibi birçok nedenden ötürü şirket toplulukları ortaya çıkmıştır¹²¹.

Şirketler topluluğu, tüzel kişiliği olmayan ve şirketler hukukuna tabi özel bir kişi birliğidir¹²². Ana şirket ve yavru şirketin oluşturduğu topluluğa şirketler topluluğu denilmektedir¹²³. Bu topluluk, bir şirketin kontrolü altında oluşmaktadır ve bu topluluğun tüzel kişiliği bulunmamaktadır¹²⁴. Bunlara ek olarak hukuken de birbirinden bağımsız ve ayrı tüzel kişiliklere sahip bulunan ticaret şirketlerinin, aynı ekonomik amaçlar çevresinde bir araya gelip ekonomik bir birlik oluşturmaları durumunda şirketler topluluğundan söz edilmiş olmaktadır¹²⁶.

Federal Almanya, “bağlı işletmeler hukuku” adı altında şirketler topluluğunu ilk düzenleyen ülkedir¹²⁷. Şirketler topluluğu ile ilgili Türk hukukunda menfaat ilişkisinin özel bir takım temel kurallara bağlanması gerektiğini düşünülmüş ve bu konuyla ilgili

¹²¹ Sinan Misili, Şirketler Topluluğu Hukuku “Tarihçe ve Terminoloji”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl 13. Sayı 52. Ekim 2022, s.162.

¹²² İrfan Akın, Şirketler Topluluğu Sorumluluk Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s.31

¹²³ Neslihan Karataş Durmuş, Ticaret Kanunu Kapsamındaki Şirket Toplulukları ve Bunların Vergi Hukuku Karşısındaki Durumları, I. Ticaret Hukuku Uluslararası Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 2014, s.73.

¹²⁴ Nevzer Sebla Demirtaş, “Bağlı Şirketin Borçlarından Dolayı Hakim Şirketin Sorumluluğu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, 2019, s.11

¹²⁵ Reha Poroy, Ünal Tekinalp, Ersin Çamoğlu; Ortaklıklar Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s.650 vd.

¹²⁶ Kağan Susuz, Şirketler Topluluğuna İlişkin Hükümlerin Uygulama Alanı Bakımından Hâkim Teşebbüs Kavramı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2012, 18(2), s.269.

¹²⁷ Yasin Yavuz; 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Hâkim Şirket, Bağlı Şirket ve Şirketler Topluluğu Düzenlemeleri, Gümrük ve Ticaret Dergisi, 4, 32-37.

Türk hukukundaki ilk genel düzenlemeler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na 2012 yılında, 195.madde ile 209. maddeler arasında düzenlenmiştir. TTK'da, şirketler topluluğu kavramı açık bir şekilde tanımlanmamışsa da TTK'nın 195.maddesinin dördüncü fıkrasında şirketler topluluğu için “Hâkim şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketler, onunla birlikte şirketler topluluğunu oluşturur” denilerek şirketler topluluğu kavramını genel anlamda açıklanmıştır. Yine bu kanunun 195. ile 209. maddeleri arasında yer alan ana (hâkim) ve yavru (bağlı) şirket, bildirim, tescil ve ilan yükümlülükleri, talimat, sorumluluk, yavru şirketin pay sahipleri ve alacaklıları, yavru şirketin organlarının şirkete ve pay sahiplerine karşı sorumsuzluğu gibi konu başlıklarından oluşan kanuni düzenlemeler mevcuttur.

TTK'da şirketler topluluğu, birden fazla şirketin ekonomik paydada bir arada bulunmak amacıyla oluşan ve aralarındaki ilişkileri düzenleyen hükümleri barındırmaktadır¹²⁸. TTK'nın gerekçesinden anlaşılacağı üzere TTK'nın 195. ile 209. maddeleri arasında düzenlenen şirketler topluluğuna ilişkin hükümler, Alman hukukundaki düzenlemeler örnek alınarak oluşturulmuştur¹²⁹.

Şirketler topluluğunun oluşumu için iki unsurun zorunlu olarak ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Bunların birincisi birbirinden ayrı ve bağımsız şirketlerin yönetim ve ekonomik açıdan bir arada bulunması, ikincisi ise hukuken bağımsız birden fazla şirketin varlığıdır¹³⁰. Şirketler topluluğunda topluluk ilişkisinin belirleyen ise iki ana kriter vardır. Bunlar: hâkimiyet ile kontrol kriteridir. TTK'da şirketler topluluğu ile ilgili yasal düzenlemeler oluşturulurken “kontrol ölçütü” ile birlikte “hâkimiyet ölçütü” de esas alınmıştır¹³¹.

Şirketler topluluğu kavramının TTK anlamında ögelere ayırmadan önce, Türk hukukunda çok eskiden beri yeri baki olan holding kavramı ile şirketler topluluğu kavramının karıştırılmaması için birbirinden farkları açıklanmaya çalışılacaktır¹³². Keza şirketler topluluğu ile karıştırılması muhtemel kavramlar olarak nitelendirilen Joint Venture (Ortak Girişim), Birleşme ve Konsorsiyum olarak nitelendirilen türler de açıklanmaya çalışılacaktır.

¹²⁸ Sami Karahan, Şirketler Hukuku, Mimoza Yayınevi, Konya, Aralık 2013, s.127-128.

¹²⁹ Bkz. Türk Ticaret Kanunu Gerekeçesi.

¹³⁰ Demirtaş, s.4.

¹³¹ Neslihan Karataş Durmuş, s.72.

¹³² Durmuş, s.73.

2.1.1. Holding Kavramı ile Farkı

Şirketler topluluğu kavramı ele alınırken ondan ayırıcı yönü ile holding kavramına değinmek gerekmektedir. Holding kavramı Türk Ticaret Kanunu'nda açık bir tanımlaması mevcut olmamakla birlikte, TTK 'nin 519. maddesinin dördüncü fıkrasında aslında holding şirketlerin genel bir açıklaması yapılmıştır. Bu hükümde şirketler topluluğunun unsurları olan “hakimiyet” ve “kontrol” müesseselerine değinilmemiş, holdingin başka bir şirket ile hakimiyet amacı gütmeyen veya kontrolü sağlamadan da katılabilmesini imkân sağlamıştır¹³³.

Şirketler topluluğu, holdinge göre daha özel bir kavramdır. Zira holding, birden çok şirketin genel olarak çatısı altında toplamaktadır. Şirketler topluluğunda ise birden çok şirket bir araya gelerek oluşturmuş oldukları özel bir birliktelik şekli olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla holding kavramı genel bir kavramı ifade etmektedir¹³⁴.

Holdingler, yatırımda bulunmak, bir şirketi çatısı altına alıp çeşitli alanlarda iştirak edebilmesini sağlamak, üretimde bulunmak gibi çeşitli konularda faaliyet alanları oluşturmuştur. Kanundaki açıklama da dikkate alınarak öncelikle holdinglerin, başka şirketlere ve iştiraklere dahil olmak amacıyla kurulduğu söylenebilir. Tüm bu amaçlardan holdingi şu şekilde tanımlamak mümkündür: Bir şirkete yatırım yapmak veya ekonomik bütünlüğün sağlanması amacıyla bir ya da birden çok sermaye şirketine hakimiyeti ve dolayısıyla da yönetimi ele alacak şekilde birleşmesi holding olarak nitelendirilir¹³⁵.

2.1.2. Birleşme ile Farkı

Bir veya birden fazla şirketin tasfiye edilmeksizin diğer bir ticaret şirketiyle bir araya gelmesi veya en az iki ticaret şirketinin malvarlıklarının tasfiye edilmeden yeni kurulacak bir ticaret şirketine devredilmesi sonucunda infisah eden şirketin ortaklarının yeni kurulan şirkette ve birleşmeye katılan şirketlerin pay sahiplerine belli bir değiştirme ölçüsüne göre birleşmenin gerçekleştiği şirkette pay sahibi olma imkanının sağlanmasına birleşme denir¹³⁶. TTK'nın 146. maddesinin ilk fıkrasında birleşme kanuni bir düzlem içerisine oturtulmuştur¹³⁷.

¹³³ Ünal Tekinalp, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 4. Baskı, Vedat Yayınları, İstanbul, 2015, s.546.

¹³⁴ Demirtaş, s.10.

¹³⁵ Neslihan Karataş Durmuş, s.73.

¹³⁶ Demirtaş, s.11.

¹³⁷ Bkz. Türk Ticaret Kanunu

Birleşme, tek başına malvarlıkların veya işletmelerin bir araya geldiği ekonomik bir birlikten ziyade, aynı zamanda ortakların bir araya geldiği bir olgu olarak değerlendirilmelidir¹³⁸.

Birleşme sonucunda şirketler tek bir çatı altında toplanmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi şirketler topluluğunda ise böyle bir durum söz konusu değildir. Zira şirketler topluluğundaki her şirketin ayrı bir tüzel kişiliği bulunmaktadır. Aynı zamanda şirketler topluluğunu oluşturan şirketlerin tasfiye edilmeksizin diğer bir ticaret şirketiyle bir araya gelmesi veya mallarının birleştirilmesi gibi bir durumda mevcut değildir. Bu gibi farklılıklar, şirketler topluluğunu birleşmeden ayırmaktadır¹³⁹.

2.1.3. Joint Venture (Ortak Girişim) ile Farkı

Joint venture'un sözlük karşılığı 'iş ortaklığı', 'müşterek girişim', 'ortaklaşa riski yüklenmek', 'risk için bir araya gelmek' ve 'ortak girişimdir'¹⁴⁰. Bu ortak girişimde, sınırlı bir konu veya belirli süreli bir iş için meydana gelen ortaklıklar, sözleşme çatısı altında ele alınmaktadır¹⁴¹. Joint venture veya bir diğer adıyla ortak girişim, ekonomik ve hukuki yönden birbirinden ayrı, sürekli bir işi gerçekleştirmek ve bundan menfaat elde etmek amacıyla, müteselsilen sorumlu olmayı kabul ettikleri, bir ticaret ortaklığı kurarak veya kurmadan o iş için bir araya gelinmesine denilmektedir¹⁴². Bu bir araya gelme daha çok kamu tüzel kişileri, çok uluslu şirketler, gerçek veya tüzel kişilerin arasında bulunduğu bir ilişkiyi oluşturmaktadır.

Ortak girişimin tarafları, birbirleri üzerinde hakimiyet, yönetim veya kontrol ilişkisi bulunmamaktadır. Ortak girişimde taraflar bir işi tamamlamak veya süreklilik arz eden bir işin devamlılığını sağlamak için bir araya gelirler¹⁴³. Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere ortak girişim türünde, tarafların birbirleri üzerinde hakimiyet, kontrol ilişkilerinin bulunmaması şirketler topluluğu ile ortak girişimi birbirinden ayırmaktadır. Aynı zamanda salt sözleşmeye dayalı joint venture sözleşmesinin hukuki niteliği adi ortaklık olduğu kabul edilmektedir¹⁴⁴. Şirketler topluluğunun ise herhangi bir hukuki kişiliği

¹³⁸ Hikmet Sami Türk, Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Ankara, 1986, s.41.

¹³⁹ Demirtaş, s.11.

¹⁴⁰ Nami Barlas, Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, 4. Baskı, İstanbul 2016, s. 284.

¹⁴¹ Oğuz İmregün, Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Ana Hatları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1968, s.32.

¹⁴² Mehmet Bahtiyar, Ortaklıklar Hukuku. 8. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.

¹⁴³ , Ömer Korkut . "Türk Hukuku Bakımından Ortak Girişim (Joint Venture) ve İş Ortaklığı", Legal Hukuk Dergisi, C:5, Sy: 52.,2007, s.1153.

¹⁴⁴ Latif Tile, Türk Hukuku'nda Joint Venture Düzenlemeleri, 2013, s.22.

yoktur. Türk hukukunda şirketler topluluğunun yargılamada taraf olma ehliyeti yoktur. Dolayısıyla şirketler topluluğu ne bir adi ortaklık ne de teşebbüstür¹⁴⁵.

2.1.4. Konsorsiyum ile Farkı

Literatürde joint venture'ın konsorsiyum anlaşmalarıyla karıştırıldığı görülmektedir. Bunun nedeni her iki sözleşme türünün de birbiriyle benzerlik göstermeleridir. Ancak konsorsiyum, iki veya daha fazla gerçek kişi / tüzel kişiden her birinin belirli bir işi veya işler dizisini birlikte gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmeleri ve bunlardan her birinin diğerlerinden bağımsız olarak işin sadece bir bölümünün yerine getirilmesinin sorumluluğunu üstlenmesidir¹⁴⁶. Konsorsiyum, türüne veya amacına bakılmaksızın birlikteliğe katılanların mutlaka sözleşmesel bir ilişki kurdukları bir ortaklık şeklidir¹⁴⁷.

Joint venture ise iki ya da daha çok sayıda kişinin kâr elde etmek amacıyla bir iş için sermayelerini, çalışmalarını ve tazmin sorumluluğu içeren taahhütlerini müşterek bir araya getirerek yaptıkları ortaklık anlaşmalarını ifade ederek konsorsiyumdaki her bir ortağın diğerlerinden ayrı olarak işin sadece bir bölümünü üstlenmesinden ayrılmaktadır.

Gerek konsorsiyum ortaklığında gerekse de joint venture (ortak girişim) birlikteliğinde hâkimiyet unsuru bulunmamaktadır. Böyle bir durumun bulunmaması da şirketler topluluğu ile gerek konsorsiyumu gerekse de joint venture (ortak girişim) birbirinden ayırmaktadır. Zira şirketler topluluğunda ana etken olarak değerlendirilen, hakimiyet kavramının tam veya kısmi olarak bulunması gerekmektedir ancak bahsedilen iki ortaklıkta da hakimiyet unsuru mevcut değildir¹⁴⁸.

2.2. Şirketler Topluluğunun Unsurları

2.2.1. Hâkimiyet Kavramı

Şirketler topluluğu hukukunda, 'topluluk' ilişkisini belirleyen iki unsur vardır. İlki, topluluğu oluşturan 'birden fazla ticaret şirketinin varlığı', ikincisi ise, 'hâkimiyettir'¹⁴⁹. Buradan hareketle şirketler topluluğunu anlamının önemli bir yolu hâkimiyet ilişkisi

¹⁴⁵ Misili, s.184.

¹⁴⁶ Barlas, s.174.

¹⁴⁷ Muzaffer Lekeşiz, Konsorsiyum Sözleşmesi. Yetkin Yayınları, 2016, Ankara, s.65.

¹⁴⁸ Demirtaş, s.12.

¹⁴⁹ Neslihan Karataş Durmuş, s.72.

kavramından geçmektedir. Bu sebeple başta hâkimiyet olmak üzere hâkimiyet ile ilişkili olan kavramların ele alınması gerekmektedir. Çünkü bu kavramlar ele alınmadığı müddetçe şirketler topluluğu kavramını da anlamak olanaksız olacaktır. Bu anlamda ‘hâkimiyet’ kavramı şirketler topluluğu hukukunda kurucu nitelikte olup, büyük öneme sahiptir¹⁵⁰.

Hâkimiyet kavramı, şirketler topluluğu olgusunun maddi unsurunu oluşturmaktadır. Kanun koyucu, TTK m. 195 hükmü ile aralarında hâkimiyet ilişkisi bulunan bağlı ve hâkim şirketlerin bir topluluk oluşturacağını düzenlemiştir¹⁵¹. Kanun maddesinde şirketler topluluğunun meydana gelmesi için öncelikle iki şirket arasında ‘’ hâkimiyet’’ in oluşması gerektiğinden bahsedilmiştir. Hakimiyet kavramının şirketler topluluğu açısından oluşumunda olmazsa olmaz bir unsur olması onun önem derecesini göstermektedir. Hâkimiyet bir yönüyle şirket yönetimine ilişkin kararlar alınmasında belirleyici role sahip olabilmektedir¹⁵². Hâkimiyet kavramı, şirketin işleyişinde, düzeninde, yönetiminde veya örgütlenmesinde etkin rol oynamaktır. Buna göre hakimiyet kavramı, şirketin bütçe ve finansmanına, politikalarına, önemli yatırım kararlarına ilişkin temel kararların alınmasında da belirleyicidir¹⁵³.

Hâkimiyet bir yönüyle de kontrol ile kurulmaktadır. Burada devreye kontrol ilkesi girmektedir. Buna göre çalışmamız kapsamında TTK m. 195 hükmünde düzenlenen kontrol araçları ile ana şirket diğer yavru şirketler üzerinde kurduğu veya kurduğu varsayılan hâkimiyet yoluyla kontrol sağlar. Aşağıda konunun daha iyi anlaşılması için hâkimiyetin tespitindeki sistemlerin ayrıntılı açıklamalarına yer verilmiştir.

2.2.2. Hâkimiyetin Tespitindeki Sistemler

2.2.2.1. Tek Elden Yönetim

Hâkimiyetin tespitindeki sistemlerden ilki olan tek elden yönetim, katılım olmasa dahi ana şirketin yönetimi altında olan şirketlerin topluluğa dâhil olduğunu benimsemektedir¹⁵⁴.

¹⁵⁰ Özcanlı, s.45.

¹⁵¹ Fatma Beril Özcanlı, “Şirketler Topluluğunda Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması”, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.41.

¹⁵² Ünal Tekinalp, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğu İlişkin Düzenlemesinde Kontrol İlkesi, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, Vedat Yayınları, İstanbul, Vedat Yayınları, 2009, s. 1552.

¹⁵³ Bahtiyar, s.77.

¹⁵⁴ Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, s.537.

Ana ve yavru şirketlerin bir yönetim çatısı altına birleşmesi, hâkimiyet sözleşmelerinin imza altına alınması, kontrol edilen şirketlerin veya işletmelerin olması hallerinde, tek elden yönetimden bahsedilir¹⁵⁵. Böylelikle şirketler topluluğunun başındaki bir kişi veya işletme, aldığı kararı veya şirket için uygulanacak bir takım politikaları, yavru şirketlere kadar uygulamaya imkânına sahip olmaktadır. Örneğin; yukarıdan aşağıya doğru bırakılan domino taşının aşağı kademelerdeki yavru şirketleri de, işletmeleri de etkilemesi durumunda tek elden yönetim anlayışının uygulandığından bahsedilir. Tek elden yönetimde önem arz eden, alınan bir kararın en alt kademeye dahi etki edebilmesidir. Ancak tek elden yönetim tek başına şirketler topluluğunun varlığını göstermemektedir. Bundan ötürü hâkimiyetin bariz olduğu durumların mevcut olması ve bu hâkimiyet unsurunun ispat edilmesi gerekmektedir¹⁵⁶.

2.2.2.2. Kontrollü Yönetim

Kontrol ilkesinin kabul edildiği sistemlerde, ana şirketin yavru şirket üzerinde hukuki araçlarla hâkim olma yöntemleri geliştirmesi, yönetim anlamında etkili olması diğer şirketi kontrolünde tuttuğunu göstermektedir¹⁵⁷. Aynı zamanda, hâkimiyetin belirli olması, yönetimi oluşturan organlardaki üyeleri seçmede oy çoğunluğuna sahip olunması, diğer bir şirketin yönetimine hâkim olunması gibi net ve belirli olan bu kriterlerin olduğu durumlarda, şirketler topluluğunun ve topluluk hükümlerinin gerçekleştiğinden bahsedilebilmektedir¹⁵⁸.

2.2.2.3. Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Hâkimiyetin Tespiti

Türk hukuk sisteminde hâkimiyetin tespiti için kullanılan kavram “kontrol” müessesidir. Kontrol kavramı, Türk hukuku açısından şirketler topluluğu içindeki ana ve yavru şirket ilişkisi arasındaki köprü vazifesi görmektedir¹⁵⁹. Türk Ticaret Kanunu’nun şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemelerin yapılış amacına, gerekçesine bakıldığında bu durum anlaşılmaktadır¹⁶⁰. Şirketler topluluğunun hukuken oluşumu ve topluluk hükümlerinin uygulanabilmesi için gerekli şartlardan olan “hakimiyet ilişkisi”nin

¹⁵⁵ Özcanlı, s.78.

¹⁵⁶ İrfan Akın, Şirketler Topluluğu Sorumluluk Hukuku. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014

¹⁵⁷ Nilsson Gül, Okutan Anonim Ortaklıklarda Pay sahipleri Sözleşmeleri, Çağa Hukuk Vakfı İstanbul, 2004, s.82.

¹⁵⁸ Okutan-Nilsson, Paysahipleri Sözleşmeleri ,s.82-83.

¹⁵⁹ Demirtaş,s.21

¹⁶⁰ Bkz. Türk Ticaret Kanunu Gerekçesi, <https://www.ticaretkanunu.net/turk-ticaret-kanunu-madde-gerekceleri-ikinci-kitap-ticaret-sirketlerimadde-124-644/> e.t:14.03.2023

varlığı TTK'nın 195. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarındaki şartların mevcudiyetine bağlıdır.

Türk ticaret hukukunda hâkimiyet kriterlerinden benimsenen "kontrol" sisteminin ne olduğuna bakmak gerekirse; TTK'nın 195. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasının incelenmesi gerekmektedir. Buna göre TTK'nın 195. maddesinin ilk fıkrasının (a) bendinde, bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketi üzerinde oy çoğunluğuna sahip olması, yönetim organında etkili olabilecek çoğunluğun oluşturulma hakkına sahip olunması veya bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy çoğunluğunun oluşturulması hâllerinin hâkimiyet oluşturabileceğinden bahsedilmiştir.

Kanun hükmünden anlaşılacağı üzere bu üç durumdan herhangi birinin mevcut olması hâkimiyet durumunun meydana gelmesine sebebiyet vereceği kabul edilmiştir¹⁶¹. Fiilen hâkimiyet durumu var olup olmadığı sorgulanmamakta, sadece mevcut durumların olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu anlamda TTK m.195. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi "kontrol" ilkesine göre hâkimiyet durumunu düzenlemiştir¹⁶².

TTK'nın 195.maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde ise hâkimiyeti oluşturan araçlar maddeler halinde düzenlenmemiş, hâkimiyetin "başka bir yolla" tesisini mümkün kılan nedenleri somut olay üzerinden hareket edilmesi, hâkimiyetin araştırılması gibi kriterlerin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir¹⁶³.

Son olarak bahsedilmesi gereken TTK'nın 195. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hâkimiyet karinelere aittir. Bu fıkra hükmüne göre: Bir ticaret şirketinin diğer şirketin pay çoğunluğuna sahip olması veya diğer şirketi de yönetebilecek miktarda pay sahibi olması halinde ilk şirketin hâkimiyetinin varlığına karine olduğundan bahsedilmiştir.¹⁶⁴

Kanun hükmüne bakıldığında bir şirketin paylarındaki çoğunluğa sahip olunması veya yönetim organını etkileyebilecek düzeyde kararlar alınmasını sağlayabilecek payların mevcudiyeti, hâkimiyete karine teşkil edeceğinden bahsedilmiştir. Söz konusu hukuki düzenlemeden anlaşıldığı üzere bu bir kesin karine teşkil etmemekte, sadece hukuki bir adi karine teşkil etmektedir. Böylece bu karinenin çürütülmesi, aksinin ispat edilebilmesi mümkün olabilmektedir. Bunun yolu da bir şirketin diğer şirket üzerindeki

¹⁶¹Bkz. Türk Ticaret Kanunu Gerekçesi

¹⁶² Özsü,s.20

¹⁶³ Okutan Nilsson, Gül Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topluluğu Hukuku, XII Levha Yay., İstanbul, 2009, s. 140.

¹⁶⁴ Bkz. Türk Ticaret Kanunu Gerekçesi

etkisinin “yönetilebilecek kararları alabilecek” düzeyde olmamasının ispatının sağlanmasıyla mümkün kılınabilmektedir¹⁶⁵.

Gerek TTK m. 195/1(a) da yer alan “yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu ...” ibaresi, gerekse m. 195/2’deki “onu yönetebilecek kararları alabilecek miktarda paylarına sahip bulunması” ibareleri, hâkimiyet olgusunun bağlı şirketin yönetimine ilişkin olduğunu, diğer bir ifadeyle kurulacak hâkimiyet olgusu sayesinde bağlı şirketin yönetsel işlerinde karar verici pozisyonda bulunmasını ifade etmektedir¹⁶⁶. Dolayısıyla da TTK’daki hâkimiyet kriterleri olarak sıraladığımız açıklamalar, yavru şirket yönetiminin kontrolüyle ilgilidir. TTK’nın yukarıdaki açıklanan düzenlemesiyle “hâkimiyet” ile “yönetim” kavramlarının irtibatlı olduğu göstermiştir¹⁶⁷.

Sonuç olarak, TTK, hukuki faraziyelere dayalı hâkimiyet kriterlerini düzenlemesinin yanı sıra, fiili hâkimiyetin de şirketler topluluğu oluşturabileceğini hükme bağlamış ve karinelere de yer vererek geniş bir hâkimiyet statüsü oluşturmuştur. Aynı zamanda hâkimiyet araçlarını, aksi ispat olunamaz bir hukuki kuram ya da aksi ispat edilebilir bir adi kanuni karine olarak iki farklı şekilde hüküm altına almıştır¹⁶⁸.

2.3. Ana ve Yavru Şirket Kavramı

Yukarıda değinildiği üzere TTK m. 195 ile “şirketler topluluğu” kavramı açık bir şekilde tanımlanmıştır. Aynı hükümde; bir şirketin diğer bir şirketi, maddede belirtilen şekillerde, hâkimiyeti altında bulundurması halinde bu şirketlerden birinin ana şirket, diğerinin de yavru şirket olacağı (m. 195/1) ve ana şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketlerin, ana şirketle birlikte şirketler topluluğunu oluşturacağı (m. 195/4) düzenlenmiştir¹⁶⁹.

Ancak ayrık bir düzenleme olan Ticaret Sicil Yönetmeliği’nin¹⁷⁰ (TSY) 105. maddesindeki hüküm ile şirketler topluluğunun oluşumu için bir hâkim ve bir bağlı şirket yerine, bir hâkim ve birden fazla -yani en az iki- bağlı şirketin olması gerektiğinden bahsedilmektedir.

Ticaret Sicil Yönetmeliğinin aksine kanun hükmündeki şirketler topluluğunu düzenleyen hükümler bir arada değerlendirildiğinde, söz konusu yavru şirket sayısının

¹⁶⁵ Özsu, s.22.

¹⁶⁶ Tekinalp, Kontrol İlkesi, s. 1543-1556.

¹⁶⁷ Tekinalp, Kontrol İlkesi, s. 1543-1556.

¹⁶⁸ Fatma Betül Çakır Çelebi, Şirketler Topluluğunda Hâkim Teşebbüs, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2018, 4(1), s.22.

¹⁶⁹ Okutan-Nilsson, Şirketler Topluluğu, s. 132-133.

¹⁷⁰ Ticaret Sicil Yönetmeliği (TSY), Resmi Gazete 28541 (27 Ocak 2013).

tek olmasının yeterli olduğu, bir ana ve bir yavru şirketin varlığının sağlanması ile şirketler topluluğunun oluşacağı sonucuna varılmaktadır¹⁷¹.

Şirketler topluluğuna ilişkin Ticaret Kanunu hükümlerinin konusu, asıl olarak birden fazla şirketin ekonomik birlik oluşturmak amacıyla birbirlerine bağlanmaları ile oluşan topluluğun ilişkileridir. Şirketler topluluğunda önem arz eden iki kavram vardır. Bunlar; ana şirket ve yavru şirket kavramlarıdır.

2.3.1. Ana Şirket

Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa, ana şirkettir (TTK md.195/1-b). Şirketler topluluğunun ve şirketler topluluğuna ilişkin yasal düzenlemelerin uygulanabilmesi için şirketler arasında hâkimiyet ilişkisinin mevcudiyetinin varlığı şarttır. Ticari hayatta şirketlerin kendi aralarındaki bağıllık/hakimiyet ilişkileri nedeniyle, yavru şirketin yönetim organlarının tarafsız ve bağımsız karar almaları ve yönetim faaliyetinde bulunmaları beklenmemektedir. Ana şirketlerin yönlendirme ve talimatlarına maruz kalan yavru şirketlerin yönetim organlarının, bağımsız şirketlerin yönetim organları gibi sorumluluklarının varlığının kabul edilmesi, hakkaniyetli ve adaletli bir yaklaşım olmamaktadır¹⁷². TTK m. 195 ve devamındaki hükümlerde kanun koyucu tarafından düzenlenmesi de işte burada kendisini göstermektedir. Zira sorumluluğun günümüz ekonomik realiteye uygun hale getirilmesi kanun koyucunun amacına ulaşmasına sebebiyet verecektir¹⁷³.

Türk Ticaret Kanununun 195. maddesi incelendiğinde hâkimiyet durumunun hangi hallerde olduğu sayılmıştır. Söz konusu madde hükmünün (a) ve (b) bentleri incelendiğinde, bu bentlerde düzenlenen şartlardan birinin veya birkaçının meydana gelmesi halinde hâkimiyet olgusunun olduğu faraziyesi mevcuttur. Yasa hükmünde belirtilen hâkimiyet kriterlerinden herhangi birinin varlığı söz konusu ise şirketler topluluğundan söz edilebilecektir¹⁷⁴. Türk Ticaret Kanununun gerek hâkimiyet kavramı hallerini düzenleyen 195. maddesi gerekse de hâkimiyetin hukuka aykırı olarak düzenlenmesi hallerini barındıran 202. maddesi hükümleri göz önüne alındığında,

¹⁷¹ Gündoğdu, G., Bir Şirketler Topluluğu En Az Kaç Bağlı Şirketten Oluşur Ticaret Sicil Yönetmeliği m.105 Hükmünün Türk Ticaret Kanunu m.195 Hükmü ile Uyumsuzluğu Sorunu. Legal Hukuk Dergisi, vol.12, 2014,s. 107-126.

¹⁷² Özcanlı, s.93.

¹⁷³ Cafer Eminoğlu, Türk Ticaret Kanunu'nda Kurumsal Yönetim İstanbul, On iki Levha Yayınevi, 2014, s.203.

¹⁷⁴ Göger, s.160.

aslında hakkın kötüye kullanıldığı hallerde ne şekilde harekete geçilmesi gerektiği ve yaptırımlarının ne şekilde olacağı konusunda gerekli düzenlemeler mevcuttur ancak şirketler topluluğu hükümlerinin uygulama alanı bulamadığı hallerde ne şekilde hareket edileceğine ilişkin bir düzenleme mevcut değildir.

Türk Ticaret Kanunu, şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemeleri; ticaret şirketleri etrafında düzenlemiştir. Ancak kanunda bunun kapsamlı bir istisnasına yer verilmiştir. Buna göre Türk Ticaret Kanunumuzun 195. maddesinin beşinci fıkrasında, şirketler topluluğunda, ana şirketin bir ‘teşebbüs veya işletme’ olabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamlı istisna sadece ana şirkette uygulanmakta, yavru şirketler için uygulama alanı içerisindedir¹⁷⁵. Böylelikle ‘teşebbüs’ kavramı içerisine girebilen vakıf, dernek veya gerçek kişiler şirketler topluluğunun hâkimi olabilmekte iken, yavru şirketler sadece ticaret şirketleri olabilmektedir.

Sonuç olarak, yukarıda değinilen hususlar değerlendirildiğinde ana şirketin; işletme, teşebbüs, sermaye şirketi veya gerçek kişi olabileceği sonucu çıkarılmaktadır¹⁷⁶.

2.3.2. Yavru Şirket

Hâkim şirket tarafından hâkimiyet altında tutulan şirket, yavru (bağlı) şirkettir (TTK m.195/1). Bu kanuni tanıma göre yavru şirketlerin ,ticaret şirketi haricinde bir kişi veya vakıf olabileceklerine ilişkin bir düzenlemeye rastlanılmamıştır. Hal böyle iken ana şirket için geniş tutulan bu hüküm yavru şirketler için mevcut değildir. Dolayısıyla da bir vakıf, dernek veya gerçek kişi şirketler topluluğunu hakimiyet altına alıp hakim konumda olabilirken yavru şirketler sadece ticaret şirketi olması gerekmektedir¹⁷⁷.

Birden fazla yavru şirketten oluşan büyük oluşumlarda, birden fazla ana şirket varmış gibi görülmektedir. Ancak aslında bu oluşum, farklı sektörlerden oluşmakta ve bu sektörlerin başlarında ise farklı hâkimiyetler kurulmaktadır. Bu duruma ara ana(hâkim) şirket adı verilmektedir. Bu durumda ara ana(hâkim) şirketlerin sorumluluklarının ana şirkete mi yoksa bağlı şirkete göre mi belirleneceği önem arz etmektedir. Ara ana(hakim) şirketlerin talimat verme, yönlendirme yetkisi bakımında incelenmelidir. Talimat verme, yönlendirme yetkisi aslında tepe konumda olan ana

¹⁷⁵ Göger, s.161.

¹⁷⁶ Demirtaş, s.16

¹⁷⁷ İrfan Akın, Şirketler Topluluğu Sorumluluk Hukuku, Ankara, 2014, s. 25.

şirkete aittir. Dolayısıyla da ara hakim ortaklıklar, en tepedeki ana şirketin talimat ve yönlendirmelerini temsilen bu işlemleri yapabilmektedir.¹⁷⁸.

2.4. Şirketler Hukukunda Sorumluluk Çeşitleri

Bir şirkette tüzel kişiliğin olup olmaması, özellikle sorumluluk anlamında önem arz etmektedir. Zira hukuk düzeni karşısında sadece kişilerin hak sahibi olup borç altına girdikleri düşünüldüğünde, tüzel kişiliği olmayan bir şirketin borç altına girebilmesi veya hak sahibi olabilmesi düşünülemez. O halde tüzel kişiliğin önemli sonuçlarından biri de hukuk düzeni karşısında ayrı bir malvarlığını meydana getirmesidir. Türk hukukunda tüzel kişiliği olmayan şirketlere verilen en tipik örnek adi ortaklıktır. Tüzel kişiliği haiz olan şirketler; TTK 'nın 124. maddesinde sayılan anonim, limited, kollektif, komandit şirket ve kooperatiflerdir.

Şirketler üçüncü kişilere karşı malvarlığı ile sorumludur. Paydaşların şirketin borçlarından ötürü üçüncü kişilere karşı sorumluluğu ise, sınırlı-sınırsız sorumluluk, doğrudan-dolaylı sorumluluk veya müteselsil-adi sorumluluk olarak çeşitli sınıflandırmalara tabidir.

2.4.1. Sınırlı Sorumluluk ve Sınırsız Sorumluluk

Borçlar hukuku anlamında borçlunun borcunu ödeyememesi halinde malvarlığı ile sorumluluğu gündeme gelmektedir. Bu sorumluluk halleri ise sınırlı ve sınırsız sorumluluk olarak ikiye ayrılmaktadır. Sınırlı sorumluluk, borçlunun borcundan malvarlığının tamamı ile sorumlu olmamasını ifade ederken; sınırsız sorumlukta, tüm malvarlığı ile sorumlu olmasını ifade eder¹⁷⁹.

Şahıs şirketlerinde şirket borçlarından ötürü ortakların sorumluluğu sınırsız ve müteselsildir. Sermaye şirketlerindeki ortaklarda ise durum, sınırlı ve taahhüt edilip de ödenmeyen sermaye miktarıyla sınırlıdır. Sermaye şirketlerinde kişisel sorumluluğun istisnalar dışında mevcut olmaması söz konusu şirketin ortaklarının cesur hareket etmesini, riskli faaliyetlerde ve yatırımlarda bulunmasına katkı sağladığı düşünülmektedir¹⁸⁰. Sermaye arttırma, bulma ve bu sermayeyi büyütme çabası, büyük işletmelerin ortaya çıkmasını sağlamış, ortakların şahsi olarak değil de şirket tüzel kişiliği aracılığıyla işlem yapmalarına sebebiyet vermiş ve bunu gerekli kılmıştır. Ancak

¹⁷⁸ Ünal Tekinalp, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 4. Baskı, Vedat Yayınları, İstanbul, 2015.

¹⁷⁹ Eren,s.212.

¹⁸⁰ Göger,s.176.

alacaklılar tarafından bakıldığında ise bu durumun onlar açısından sakıncalı iş ve eylemlerin yapılmasına veya alacaklarına kavuşamamalarına neden olmaktadır.

Sermaye şirketleri sınıflandırmasının en önemli ilkesi sınırlı sorumluluk ilkesidir. Bu ilke şirketler topluluğunu oluşturan ana şirket yavru şirket ilişkisi içerisinde ana şirket için de geçerlidir. Sınırlı sorumluluk ilkesinin sakıncaları arasında yer alan alacaklıların zarara uğratılma ihtimali, yavru şirketin alacaklılarını, yavru şirketi veya yavru şirkette pay sahibi olanlar içinde mevcuttur. Ana şirketin yaratmış olduğu bu zararların tazminini engelleyen işte bu sınırlı sorumluluk ilkesidir¹⁸¹.

2.4.2. Doğrudan ve Dolaylı Sorumluluk

Sorumluluğun hangi dereceden olacağı, dolaylı veya doğrudan sorumluluk mu olacağına ilişkin kıstas yine şirketin tüzel kişiliğinin olup olmamasına göre farklılık arz etmektedir. Zira tüzel kişiliğe sahip olmayan bir şirkette sorumluluk anlamında ortakların doğrudan sorumluluğu bulunmakta iken tüzel kişiliği bulunan bir şirkette ortakların sorumluluğu; 2.dereceden yani dolaylı bir sorumluluk kapsamındadır. 2.dereceden veya dolaylı sorumluluktan kasıt; şirket alacaklılarının borçlardan dolayı kural olarak önce şirket malvarlığına, şirket tüzel kişiliğine başvurulmasıdır. Sonrasında kalan borçlar için ortaklara gidilmesidir¹⁸².

2.4.3. Müteselsil ve Adi Sorumluluk

Müteselsil sorumluluk terimi, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 162. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre müteselsil sorumluluk: "*Birden çok borçludan her biri, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettiğini bildirirse, müteselsil borçluluk doğar.*" denilerek tanımlanmıştır. Şahıs şirketlerinde veya tüzel kişiliği mevcut olmayan şirket olan adi şirkette, sınırsız sorumluluk mevcut olmakla birlikte aynı zamanda müteselsil sorumluluk mevcuttur. Yani şahıs şirketlerinde taahhüt edilen sermaye miktarından ziyade şirket borçlarının tamamından her bir paydaş sorumludur.

Sermaye şirketlerinde ise ortakların sadece şirkete karşı sorumlu olmaları, dolayısıyla onların sorumluluğu, 3. kişilere veya alacaklılara karşı kural olarak bulunmamaktadır. Alacaklıların şirketten tahsil edemedikleri alacaklılarının şirketin

¹⁸¹ Göger,s.178.

¹⁸² Bozkurt, s.60.

ortaklarından tahsil edebilmesi olanağı sermaye şirketlerinde bulunmamaktadır¹⁸³. Ancak bu durumun istisnaları bulunmaktadır. İstisnalardan biri, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un (AATUHK)¹⁸⁴ 35. maddesinde yer alır. Bu hüküm genel kuraldan ayrılmış ve limited şirket ortaklarının; tahsil edilemeyen amme alacaklarından, doğrudan sorumlu oldukları hüküm altına almıştır¹⁸⁵.

2.5. Türk Ticaret Hukukuna Göre Şirketler Topluluğu Düzenlemelerindeki Sorumluluk Çeşitleri

2.5.1. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanunu'nun 202. ile 206. maddeleri arasında şirketler topluluğu düzenlemelerindeki sorumluluktan bahsedilmiştir. Bu düzenlemeler, Türk hukukuna yeni bir anlayış, yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu ayırım kapsamında TTK'nin 202.maddesinde kısmi hâkimiyet, 203-206.maddeleri arasında ise tam hâkimiyet halleri düzenlenmiştir.

2.5.2. TTK 202/1 inci Maddeye Göre Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluğun Şartları

Türk Ticaret Kanunumuzun 202.maddesinin 1.fıkrasının a bendinde, aslında sorumluluk için kabul edilen temel unsurun, ana şirketin, hakimiyeti yavru şirketi zarara uğratabilecek biçimde kullanıyor olması şartına bağlanmış ve örnekseme yoluyla söz konusu zarara uğratma yollarını saymıştır. Bu sorumluluğu oluşturan unsurlar ayrı başlıklar altında incelenecek olunursa, ana şirketin yönlendirmesi, yavru şirketin kayba uğratılması veya ihtimali, işlemin özen borcuna aykırılık taşıması ve söz konusu kaybın ana şirket tarafından giderilmemesi olarak nitelendirilebilir.

2.5.2.1. Ana Şirketin Yönlendirmesi

Türk hukukunda şirketler topluluğu ana şirketin, yavru şirketlerin zararlarını veya alacaklıların alacağını tazmin edebilmesi için ana şirketin, yavru şirketi hukuka aykırı olarak yönlendirmesi, yavru şirketin almış veya alacak oldukları kararlarda etkili olması

¹⁸³ Bozkurt, s. 61.

¹⁸⁴ Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (AATUHK),Resmi Gazete 8469 (27 Temmuz 1953),Kanun No:6183.

¹⁸⁵ İlknur Kaya, Limited Şirket Ortağının Kamu Borçlarından Sorumluluğu ve Danıştay'ın 2013/1 E. ve 2018/1 K. Sayılı İBK Üzerine Kısa Bir Değerlendirme, Cilt: 6 Sayı: 1,2020, s.133.

gerekmektedir¹⁸⁶. TTK m.202/1-a'da ana şirketin yavru şirkete sergilemiş olduğu birtakım iş ve işlemler ile yavru şirketi zarara uğratmaya yönelik hamleler yapamayacağını örnekseme yoluyla da saymıştır. Bu fıkra da sayılan işlemlerin tadadı oldukları unutulmamalıdır. Ayrıca söz konusu sayılan işlemler veya hükümde sayılmasa bile ana şirketin sergilemiş olduğu yönlendirme baskısı altında fıkra da sayılan iş ve eylemlerin düşünülmesi, tasarlanması veya gerçekleştirme aşamalarının meydana gelmiş olmasında dahi bu hüküm dahilinde sorumluluk kapsamı içerisinde oldukları sonucu çıkarılmaktadır¹⁸⁷. Ayrıca ana şirketin yavru şirketi yönlendirme ilişkisi içerisinde illiyet bağının mevcut olup olmaması araştırılmalı, madde hükmü değerlendirilirken bu husus gözden kaçırılmamalıdır¹⁸⁸.

2.5.2.2. Yavru Şirketin Kayba Uğratılması ya da Uğrama İhtimali

Ana şirket, yavru şirket üzerinde kurmuş olduğu yönlendirme ile yavru şirketin kayba uğramasına neden olabilmektedir. Ancak madde hükmünde sayılı olan kayıp halleri örnekseme yoluyla sayıldığından, sınırlayıcı bir düzenleme değildir. Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili maddesinin gerekçesinde “kayıp” kelimesinin, “zarar” kelimesinden daha kapsayıcı bir kavram olduğuna değinilmiştir¹⁸⁹. Bu anlamda yavru şirketin hasılatını, malvarlığını, üretkenliğinin azaltan veya ortadan kaldıran iş veya işlemlerin kayba neden olduğu savunulmaktadır¹⁹⁰.

Kayıp kelimesinin değerlendirilmesinde mutlak suretle kaybın gerçekleşmesinden ziyade, söz konusu eylemin kayba sebebiyet vereceğine ilişkin önemli delillerin, sonuçların ortaya çıkması veya kayba uğranılacağına anlaşılması söz konusu hükmün uygulanabilirliği açısından yeterlidir¹⁹¹.

2.5.2.3. Yavru Şirketin Kaybına Sebebiyet Veren İşlemin Özen Borcuna Aykırı Olması

Türk Ticaret Kanunumuzun 202. maddesinin 1. fıkrasının d bendindeki düzenleme, şirketin amaçlarına uygun, dürüstlük, özen ve iyiniyet kurallarının barındıran ve bunları ispatlayan kimselerin sorumluluktan kaçınabileceklerini gözetten bir kanun hükmüdür.

¹⁸⁶ Günay, s.118.

¹⁸⁷ Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu, s. 272.

¹⁸⁸ Günay,s.119.

¹⁸⁹ TTK m. 202 gerekçesi

¹⁹⁰ Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu, s. 228.

¹⁹¹ TTK m. 202 gerekçesi

Hukuka uygun olmayarak kullanılan hâkimiyetin, yavru şirketi zarara uğratmasında bakılması gereken şey, aynı durum ve şartlar altında olan bağımsız bir şirketin sergileyeceği hâldir. Bu hâlin belirlenmesinde ise bağımsız şirketi yöneten kişilerin yönetim faaliyeti içerisinde göstermiş oldukları özen ve tedbirin durumuna göre belirlenmektedir¹⁹². Bu özen durumunu düzenleyen TTK 369. maddesinin birinci fıkrası da özen borcunun temelini belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

2.5.2.4. Kaybın Ana Şirket Tarafından Denkleştirilmemesi

TTK 202. Maddesi ile ana şirketin hukuk aykırı olarak yavru şirketi hâkimiyeti altına alması halinde buna engel olmak adına tazminat sorumluluğu öngörülmüştür. Ancak bu tazminat sorumluluğunun doğmasına engelleyen bir hükümde aynı maddede düzenlenmiştir. Bu hükme göre “... meğer ki, kayıp, o faaliyet yılı içinde fiilen denkleştirilsin veya kaybın nasıl ve ne zaman denkleştirileceği belirtilmek suretiyle en geç o faaliyet yılı sonuna kadar, bağlı şirkete denk değerinde bir istem hakkı tanınsın...” denilerek kaybın denkleştirilmesi veya hangi dönem içerisinde denkleştirileceğinin ifade edilmesi halinde en geç o iş yılı bitimine kadar giderilmesi halinde sorumluluğun ortadan kalkacağına değinilmiştir.

2.6. Şirketler Topluluğu Kavramının Kötüye kullanılması ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Devreye Girmesi

Şirketler topluluğu kavramının kötüye kullanılması durumunda TTK 195. ile 209. maddeleri arasında düzenlenen hükümler uyarınca ekonomik gerçekliğe aykırı olmasına rağmen hukuk düzeni tarafından şimdiye kadar kabul gören “farklı bir şirketin egemenliğinde, farklı bir şirketin talimatları çerçevesinde hareket edilse bile şirket bağımsızdır” görüşü bırakılmıştır. Bunun yerine şirketlerin kontrolü gerçeği ekonomik hayatta var olmuş ve bu görüş çerçevesinde ekonomik bütünlük görüşüne sadık kalarak ana şirket, yavru şirket, yavru şirketin pay sahipleri ve şirketin alacaklıları arasında geçen ilişkiler sıralanmıştır¹⁹³. Bu durum egemen şirketin, yavru şirket üzerinde var olan hakimiyetini hukuka aykırı kullanarak neden olduğu zararların denkleştirme, zararın karşılanması ve diğer yollarla telafi edilmesine dair düzenlemelerin meydana gelmesine sebebiyet vermiştir.

¹⁹² Günay, s.121.

¹⁹³ TTK Gerekeçe, 195 ila 209. Maddelerle İlgili Genel Açıklamalar, www.lexpara.com, e.t.14.01.2022.

Uygulama açısından tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, hâkimiyet ilişkilerinden kaynaklanan kaybın giderilmesi hususunda TTK' daki topluluk hükümlerinin uygulama alanı bulamadığı hallerde başvurulabilecek alternatif bir usuldür. Yavru şirketlerin üstündeki yoğun egemenlik ile yavru şirketin araç olarak kullanımı, aynı şekilde malvarlıklarının egemen şirket ile özdeşleştirilmesi; yavru şirketin hukuka aykırı işlem ve davranışlara yönlendirilmesine ve dolayısıyla da zararına neden olabilmektedir. Bu durum yavru şirket alacaklılarının, alacaklarını tahsil edememesine neden olmuş ise, hakkaniyet açısından tüzel kişilik perdesinin kaldırılrsa bile söz konusu miktarın tahsili açısından ana şirket varlıklarına başvurma olanağı sağlanmalıdır¹⁹⁴.

TTK'ya yeni bir hüküm olarak giren ve bununla birlikte hakkaniyete aykırı sonuçların önüne geçmeye çalışan şirketler topluluğu düzenlemesi, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinden beklenen çözüm yollarına alternatif olarak kanunumuzda ele alınmıştır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulama sahaları arasında olan şirketler topluluğu hükümleri, sorunlara kısmi anlamda çözüme kavuşturulmasını sağlamıştır. Çünkü şirketler topluluğu düzleminde, bağlı şirketin/şirketlerin, ana şirketin komutlarıyla hareket ediyor olması, hukuki anlamda ayrı tüzel kişiliklere sahip olmaları neticesinde ana şirketin sorumluluktan kaçınması hakkaniyete aykırı sonuçların meydana gelmesine yol açmaktaydı¹⁹⁵. Bu durumun önüne geçmek anlamında TTK m.195. ile 209. maddeleri arasında şirketler topluluğuna ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu düzenlemelerde ele alınmayan hususlarda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanıyor olması gerekir. Zira hakkaniyeti ve dürüstlük kuralını bozan durumların sınırlı olmayacağı gözetildiğinde, her somut olayda teorisinin uygulanabilirliği değerlendirilmesi gerekir.

¹⁹⁴ Özsu, s.239.

¹⁹⁵ Günay, s.66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜZEL KİŞİLİK PERDESİNİN KALDIRILMASI TEORİSİNİN ŞİRKETLER TOPLULUĞUNA YANSITILMASI

3.1. Genel Olarak

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunumuzda önemli bir yenilik olarak düzenlenen konulardan bir tanesi "şirketler topluluğu" hükümleridir. Bu kavramı düzenleyen, ayrıntılarıyla ele alan ve kanuni düzlemde yer veren ilk ülke olan Federal Almanya ise "bağlı işletmeler hukuku" adı altında bu kavramı ve içeriğini düzenlemiştir¹⁹⁶. Almanya'yı; İsveç, Portekiz, Avusturya gibi ülkeler takip etmiştir¹⁹⁷. Bizde ise ilk defa 31.07.2012 tarihi itibarıyla yürürlükte olan 6102 sayılı TTK ile bu kavram ele alınmıştır. Şirketler topluluğunu kanuni düzenlemelerinde yer veren Almanya, bu kavramı ve olası sonuçlarını yüz elliden fazla sayıda madde de düzenlenmiş olmasına rağmen TTK'da,195'inci madde ile 210'uncu madde arasında toplam on beş kanun hükmü ile düzenlenmiştir¹⁹⁸.

6102 sayılı TTK'da düzenlenen şirketler topluluğu hükümlerinin yeni tedvin edilmiş olması, bu noktada oluşabilecek yargı kararlarının da istikrar sağlayan bir içtihat halini almasını engelleyen nedenlerden biridir¹⁹⁹. Ana şirket-yavru şirket ilişkisinde özellikle alacaklıların zararlarının giderilmesinde ana şirkete nasıl başvurulacağı, hangi durumlarda başvurulması gerektiği noktasında, TTK'da düzenlenen hükümlerin yeterince anlaşılır ve kapsamlı olmamasına istinaden bir çözüm yolu aranmış ve çözüm olarak da tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilirliği araştırılmıştır²⁰⁰.

Ticari hayatı olumsuz yönde etkileyen sorunlardan birisi, sermaye ortaklarının tüzel kişilik perdesinin arkasına gizlenerek hukuka aykırı işlemlerde bulunmasıdır. Bu sorunun önüne geçmek için, şirketler topluluğuna yönelik, TTK'da düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler kendini, TTK'nın 202. maddesi ile 206. maddeleri arasında yer bulmuştur. Ancak tek başına bu hükümlerin yeterli olamayacağı düşünüldüğünde, eksik bırakılan noktalar için, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması

¹⁹⁶ Möllers,s.58.

¹⁹⁷ Soner Altaş, Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketler, Seçkin Yay., 2019, Ankara, s.1030.

¹⁹⁸ <http://www.gesetze-im-internet.de/hgb/index.html>, e.t: 13.04.2023.

¹⁹⁹ Göger, s.158.

²⁰⁰ Tosun, s.94 vd.

teorisinin bir çözüm yolu olup olmadığının araştırılması, bu tezin asıl konusunu oluşturmaktadır.

İlk iki bölümde temel sorunun ne olduğu, neden ortaya çıktığı, sorunun çözümüne elverişli bir argüman ortaya konulmuş; son bölümde ise şirketler topluluğu hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin devreye girerek bir çözüm yolu olarak uygulanmasının önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

3.2. Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin Uygulanabilmesinde Temel Unsur: Hâkimiyet

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin, şirketler topluluğunda uygulanabilirliği, ana şirketin yavru şirket veya şirketler üzerindeki hâkimiyetinin, kontrolünün tespiti ile mümkündür. Hâkimiyet kavramının, Ticaret Kanunumuzda tam bir açıklaması mevcut değildir. Ancak doktrindeki kimi yazarlar, şirketler topluluğunun yapı taşlarından hareket ederek “*şirket yönetince, şirketi ilgilendiren işlerde etkin, yetkin olabilme veya yönlendirme yapılarak alınacak kararlarda etkili olabilmek*” olarak tanımlamaktadır²⁰¹. Hâkimiyet kavramı, kontrol kavramından daha üst bir normu ifade etmektedir²⁰². TTK’da kontrol kavramı ile hâkimiyet kavramı birbirinin yerine kullanılmış ve bunda bir sakınca görülmemiştir. Ancak gerek kelime anlamı gerekse de TTK’daki şirketler topluluğu düzenlemeleri dikkate alındığında hâkimiyet kavramının, daha doğru bir kelime seçimi olduğunu göstermektedir²⁰³. TTK’nın 195. maddesinde hâkimiyetin görünüm biçimleri olarak kontrol araçlarına yer verilmiştir. Bu durum hâkimiyetin tespitine yardımcı olarak nitelendirilebilen kontrol araçlarıdır. Kanun koyucu bu araçların meydana gelmesini, hâkimiyetin tespitinin yapılması için yeterli saymış ve hâkimiyet ilişkisinin kurulduğunu varsaymıştır²⁰⁴. Kontrol veya hâkimiyet mevcut değilse, hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması da olmayacaktır. Böylelikle ana şirketin sorumluluğundan bahsedilmeyecektir.

Sınırlı sorumluluğun bir sonucu olarak ana şirket, yavru şirketin meydana getirdiği borçlardan kural olarak sorumlu değildir. Ancak ana şirket, yavru şirketi kontrol ederek hâkimiyeti kötüye kullanıldığının tespiti yapılması ile yavru şirketin tüzel kişiliği

²⁰¹ Hasan Pulaşlı, Şirketler Hukuku Şerhi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.300, Yanlı, s.185, Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu, s.97-98.

²⁰² Uyanık, s.261.

²⁰³ Göger, s.164-165.

²⁰⁴ Özcanlı, s.45.

kaldırılıp, ana şirketin sorumluluğu doğabilecektir. Sorumluluk için gerekli şartların oluşması, hukuka aykırı veya yasal bir davranış dışına çıkılması halinde ise hâkimiyetin kötüye kullanılmasından bahsedilmektedir²⁰⁵.

Hâkimiyet ve kontrolün varlığı şart olsa da tek başına bu kavramların varlığı tüzel kişilik perdesinin, şirketler topluluğu açısından, uygulanabilmesini için yeterli değildir. Zira hâkimiyet veya kontrolün kötüye kullanılması da gerekmektedir.

3.2.1. Şirketler Topluluğunda Hâkimiyetin Kötüye Kullanılması

Sınırlı sorumluluk ilkesine özgü hükümler, şirketler topluluğunun hâkimi konumunda olan ana şirket için de geçerlidir. Bu hükümler ana şirketin; yavru şirketi, alacaklıları veya pay sahiplerine karşı hakkı kötüye kullanma veya onları zarara uğratma ihtimalini beraberinde getirmektedir. Bunu öngören kanun koyucu da 6102 sayılı TTK ile zararların giderilebilmesi için çeşitli düzenlemeler oluşturmuştur²⁰⁶.

Türk Borçlar Kanun'unun (TBK)²⁰⁷ 49. maddesi gereğince sorumluluğun doğması için hukuka aykırı bir fiilin varlığı ile birlikte; kusur, zarar ve uygun illiyet bağının varlığı şarttır. Sorumluluğun genişletilmesinin önüne geçmek adına tüm bu şartlarla birlikte özellikle fiilin hukuka aykırı olması gerektiğinden bahsedilmiştir²⁰⁸. Şirketler topluluğunda ise hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılmasından doğan sorumluluk TTK'nın 202. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Bu hükmün dışına çıkılması, hâkimiyetin kötüye kullanılmasına sebebiyet verecektir. Böyle bir durumu ise kanun koyucu açık bir şekilde yasaklamıştır²⁰⁹.

Tekinalp, egemenliğin hukuk dışı kullanımı sonucu doğan sorumluluk hallerinin düzenlendiği TTK'nın 202. maddesini, hâkimiyetin hukuk dışı kullanımı suretiyle yavru şirkette kayba neden olmasını, dürüstlük kuralıyla bağdaşmayan bir haksız fiil olarak nitelendirmektedir²¹⁰. Tekinalp, egemenliğin hukuk dışı kullanımı sonucu doğan sorumluluk hallerinin düzenlendiği TTK'nın 202. maddesini, hâkimiyetin hukuk dışı kullanımı suretiyle yavru şirkette kayba neden olmasını, dürüstlük kuralıyla bağdaşmayan bir haksız fiil olarak nitelendirmektedir. Tekinalp'in aksine Okutan ise; dürüstlük kuralının fonksiyonunu, yönetim organı üyelerinin gösterecekleri dikkat veya

²⁰⁵ Uyanık, s.262.

²⁰⁶ Göger, s.178.

²⁰⁷ Türk Borçlar Kanunu (TBK),Resmi Gazete 27836 (4 Şubat 2011), Kanun No:6098.

²⁰⁸ Özcanlı, s.114.

²⁰⁹ Özcanlı, s.114-115.

²¹⁰ Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, s.192.

özen borcu için önem arz ettiğini, dolayısıyla da dürüstlük ilkesinin ihlal edilmesine gerek duyulmadığını belirtmiştir²¹¹.

Kanun koyucu, şirketler topluluğundan doğan sorumlulukta hâkimiyet kavramının üzerinde durmuş ve bu kavramı temel unsur olarak almıştır. Bu sonuç, TTK'da ki mevcut düzenlemelerden anlaşılmaktadır. TTK'da hâkimiyetin kötüye kullanılması, ana şirketin yavru şirket üzerindeki iştirakin yoğunluğuna göre tam hâkimiyet ve kısmi hâkimiyet olarak ikiye ayrılmaktadır. TTK m.202 kısmi hâkimiyeti, TTK m.203 ve 206.maddeler ise tam hâkimiyet durumunda, ana şirketin sorumluluğu düzenlenmiştir²¹².

6102 sayılı kanununun 203. maddesindeki göre: “*Bir ticaret şirketi bir sermaye şirketinin paylarının ve oy haklarının doğrudan veya dolaylı olarak yüzde yüzüne sahipse...*” düzenlemesi ile tam hâkimiyet ortaya çıkmaktadır. TTK 202. maddesinde ise kısmi hâkimiyet hâli düzenlenmiştir. Bu kapsamda sayılan fiiller ve işlemler; örnekseme yoluyla sayılmıştır. Bu madde kapsamında düzenlenenler tek başlarına hukuka aykırı olmasalar da, hâkimiyetin kötüye kullanılması ve bu fiillerin yapılması sonucunda hukuka aykırı hâle gelmektedir²¹³. Bir diğer anlamıyla, sayılan fiillerin, hukuka aykırılığına başlı başına sebebiyet vermediği, hâkimiyet kullanılırken sınırların aşılması ile hâkimiyetin kötüye kullanıldığına değinilmektedir²¹⁴.

3.3. Şirketler Topluluğunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin

Uygulama Gereksinimi

Sınırlı sorumluluk ilkesi, sermaye şirketlerinde yalnızca taahhüt edilen sermaye miktarı ile sınırlı bir sorumluluğun kabul edildiğini temel alan, uluslararası geçerliliğe sahip bir ilkedir²¹⁵. Ancak sınırlı sorumluluk ilkesinin yaratmış olduğu sıkıntıların fark edilmiş olması, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin oluşmasına ve farklı çözüm yollarının aranmasına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla da sınırlı sorumluluk ilkesi lehine olan görüşler, bir şirket tüzel kişiliğinin bir diğer şirkette pay sahibi olduğu veya yönetimde olduğu şirketler topluluğunda aynı hızla ve aynı güçlükte savunulmamıştır²¹⁶.

²¹¹ Okutan Nilsson, Şirketler Topluluğu, s.322.

²¹² Göger, s.178.

²¹³ TTK Madde 202 Gerekçesi.

²¹⁴ Özcanlı, s.107.

²¹⁵ Antalya, s.66.

²¹⁶ Uyanık s.249.

Günümüzde ana şirketler, asgari sermaye ile kurdukları yavru şirketler aracılığıyla riski fazla olan işlemler yaptırılmakta veya yapılmasını sağlamaktadır. Yavru şirket, böylelikle yüksek riskli faaliyetleri üstlenen, kaynak elde etmek için sürekli borçlanan ve borçlarını ödeyemeyecek hale gelen bir şirket halini alırken, ana şirket minimum kayıp ile sıyrılmaktadır. Şirketler topluluğuna dâhil olan her bir şirket; ayrı, bağımsız tüzel kişiliği ve ayrı malvarlığına sahiptir. Ana şirket de bu ilkeleri kötüye kullanarak, büyük ölçekli hedeflerine ulaşmak, sorumluluklarını dağıtmak için yavru şirketler kurmakta, yönetmekte ve işletmektedir²¹⁷.

Şirketler topluluğunun birden çok şirketten meydana gelmesi, bu durumun kötüye kullanılması olasılığının artmasına sebebiyet vermiştir. Ana şirket, işlemleri yaparken sorumluluktan gizlenmek üzere yavru şirketi araç şirket olarak kullanmakta, yavru şirket üzerinden işlemler yapılarak onu kontrol ederek veya birlikte ticari ve ekonomik faaliyeti gerçekleştirmektedir. Böylelikle ana şirket üzerindeki riskler tümüyle yavru şirket üzerinde bırakılmaya veya risklerin ana şirket ile yavru şirket arasında dağılmasına neden olmaktadır²¹⁸.

Şirketlerin farklı tüzel kişiliklere sahip olması ve şirketler hukukunda geçerli olan ayrılık ilkesinin gereği olarak, ortakların borçlarından şirketler sorumlu olmamakta, keza bir şirketin borcundan ötürü de bir diğer şirketin sorumluluğuna gidilememektedir. Topluluğu oluşturan şirketler açısından da bu durum geçerlidir.²¹⁹ Bu durumda ana şirketin, yavru şirketten ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olması dolayısıyla, ana şirketin yönlendirmesi ve kontrolü altında yapılan işlemler nedeniyle ana şirket; söz konusu borç miktarını ödeyebilecek durumda olsa bile herhangi bir sorumluluğu olmamaktadır. Ancak TTK'nin 195. maddesi ile 209. maddeleri arasında istisnaları mevcuttur.

3.4. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisinin TTK'deki Şirketler Topluluğu Hükümleri Karşısındaki Durumu

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanması için soruna çözüm bulabilecek bir kanuni hükmün bulunması durumunda teori, uygulanma alanını kaybetmektedir. Başka bir ifade ile söz konusu teorisinin uygulanabilmesi, yavru şirketlerin borçlarından ötürü ana şirketin sorumlu olması ancak bu konuda özel bir

²¹⁷ Uyanık, s.250.

²¹⁸ Uyanık, s.248.

²¹⁹ Şahin Akıncı; Alacaklılardan Mal Kaçırılmak İçin Kurulan Yeni Şirkete Müracaat İmkânı Bakımından; Muvazaa, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Organik Bağ Kavramlarının Elverişliliği ve Yargıtay Uygulamaları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Dergisi, Konya, 2019,s.652.

hükmün bulunmaması durumunda söz konusu olabilecektir²²⁰. Şirketler topluluğu ile ilgili TTK'da birtakım düzenlemelerin yapıldığına yukarıda değinilmişti. Dolayısıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanması açısından; TTK'de şirketler topluluğu ile ilgili düzenlemelerin yetersiz kalması, bir başka çözüm yolunun bulunmaması gerekmektedir. Somut olaydaki durum araştırılarak olaya uygulanabilecek bir düzenlemenin mevcut olması halinde o kanuni düzenleme uygulanacak, eğer böyle bir düzenlemenin bulunmaması halinde ise tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi uygulanabilmelidir. Bir diğer ifade ile tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, hâkimiyet ilişkilerinden kaynaklanan zararların tazmini hususunda TTK'deki topluluk hükümlerinin uygulama alanı bulamadığı hallerde başvurulabilecek alternatif bir yoldur²²¹.

Yargıtay; tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin, tam olarak yerleşmiş bir olgu olmadığından bahisle öncelikle olarak diğer sorumluluk sebeplerinin mevcudiyeti durumunda onların uygulanmasını, bu teorinin istisnai olarak uygulanması gerektiğini düşünmektedir. Buna ilişkin olarak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin, 12/09/2014 tarihli ve 2013/8411 E., 2014/13676 K. sayılı kararında; *"(...)davalı gerçek kişinin borçlu şirket ile diğer davalı şirketlerde ortak ve yönetici olmasının tek başına bu şirketleri kötüye kullandığı anlamına gelmeyeceği; perdenin aralanması teorisinin tüzel kişiliğin arkasındaki kişilerce sorumluluğun bertaraf edilmesi için kullanıldığının ispatlanması halinde istisnai olarak uygulanabileceği, somut olayda davacının iddiasını herhangi bir delile dayandırmadığı..."* kararıyla görüş bildirmiştir²²².

Sonuç olarak 6102 sayılı TTK'da, mevcut şirketler topluluğu hükümlerinin uygulanabilmesi için kanuni şartların mevcut olması yeterli iken, kanuni kapsam dışında kalan, yetersiz kalınan durumlarda sorunların çözüm yolu olarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi alternatif olarak değerlendirilmelidir.

3.5. TTK'nin Şirketler Topluluğu Hükümlerindeki Hukuki Boşluklar Ve Tüzel Kişilik Perdesi Teorisinin Uygulanabilirliği

Ticaret Kanunumuzun yeni bir düzenlemesi sayılan şirketler topluluğu düzenlemesi ile ana şirketin, hâkimiyeti; yavru şirketi zarara uğratmak için kullanması sebebiyle ana şirket ve yönetim kurulunun sorumluluğunun meydana geleceği vurgulanmıştır. Ancak

²²⁰ Göger, s.208.

²²¹ Özsu, s.239.

²²² www.corpus.com.tr, e.t: 21.05.2023.

söz konusu düzenlemeler kapsamına girmeyen, eksik bırakılan hususlar hakkında izlenilmesi gereken yollara alternatif bir çözüm yolu olarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilirliğine bakılması gerekir.

3.5.1. TTK Md. 202/2 kapsamında Yavru Şirket Alacaklılarına Dava Hakkı Tanınmaması

6102 sayılı TTK'nın 202. maddesinin ikinci fıkrasındaki hüküm kapsamına giren işler ve işlemler tadadidir. Aynı zamanda kanun lafzından yavru şirketin açacağı davayı, şartların sağlanması durumunda, yalnızca yavru şirketin pay sahiplerinin açabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla da söz konusu davayı açmak için alacaklılara bir hak tanınmamıştır²²³. Madde hükmünün sadece pay sahiplerine dava hakkı tanınması sanki iş ve işlemlerden sadece pay sahiplerinin etkilenip, alacaklıların etkilenmeyeceği sonucu çıkarılabilse de bu yaklaşım tarzı doğru değildir. Zira örneksene yoluyla sayılan işlemlerden alacaklıların zarar görme olasılığı her daim mevcuttur. İşte bu noktada yavru şirket alacaklılarının dava hakkı için tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilirliği irdelenip bir alternatif yol olarak değerlendirilmelidir²²⁴.

3.5.2. Yavru Şirket Alacaklılarının Doğrudan Zararları İsteyememesi

Dolaylı ve doğrudan zararı birbirinden ayıran ölçüt, illiyet bağıdır. Zarara neden olan, uygun sonucu yaratan her durum doğrudan zararı, diğer haller ise dolaylı zarar kavramını ortaya çıkarmaktadır²²⁵. Bir diğer anlamıyla, uygun illiyet bağı içerisinde, oluşan sonuç doğrudan zararı meydana getirmekte, araya bir ilave sebebin girmesi neticesi ve illiyet bağının gerçekleşmesi sonucunda oluşan zarar ise dolaylı zararı oluşturmaktadır²²⁶. Örneğin, A'ya ait bir çiftlik olduğunu, çiftlik içerisinde olan ineklerden birinin hasta olduğunu bilmesine rağmen bu hayvanı başka bir çiftlik sahibi B'ye sattığını, bunun neticesinde B'nin çiftliğindeki diğer hayvanların öldüğü düşünelim. Somut olayda uygun illiyet bağı sağlanmış ve araya başka bir neden girmediğinden tüm hayvanların ölümü sonucunda oluşan zararın “doğrudan zarar” olduğunun tespiti yapılabilir.

²²³ Göger, s.212.

²²⁴ Okutan Nillson, Şirketler Topluluğu, s.300.

²²⁵ Eren, s.608.

²²⁶ Eren, s.610.

Dolaylı zararlar nedeniyle ilgili şahsın sorumlu olup olmayacağı illiyet bağı ile yakından ilgilidir. Zira doğrudan zarar kavramı içerisine, direkt zararı meydana getiren kişiler tarafından tazmin edilme durumu mevcut iken, dolaylı zararda uygun illiyet bağının somut olay içerisinde aranması gerekmektedir²²⁷. Doğrudan zararda somut olayda nedensellik bağının ortaya çıktığı bariz bir şekilde görülmekte ise de dolaylı zararda nedensellik bağının oluşup oluşmadığı dikkatlice incelenmesi gerekmektedir²²⁸. Sorumlu kişilerin dolaylı zararları tazmin edebilmesi; haksız eylemin, uygun bir sonuç bağı içerisinde gerçekleşmesine bağlıdır. Oluşan zararın, haksız eylemin uygun bir neticesi olarak kabul edilebilmesi; olağan hayat tecrübelerinden çıkarılmaktadır²²⁹.

Dolaylı zarar ve doğrudan zarar kavramlarının kısa tanımlamasından sonra TTK m.202/1-b ve 202/1-c hükümleri ile hangi zarar kapsamında talep edilebileceğine değinilmiştir. Her iki hüküm de, yavru şirketin pay sahipleri ile yavru şirketin alacaklılarının ana şirkete karşı dava açarak zararlarının tazmini hususundaki düzenlemelerdir. Söz konusu hükümler taraflara zararlarını yalnızca “dolaylı olarak” tazmin edilmesine olanak sağlamaktadır²³⁰. Ancak ana şirketin veya ana şirketin yönetim kurulu üyelerinin yavru şirketin alacaklılarına doğrudan zarar verebilme olanağının bulunmasına rağmen böyle bir başvurunun yapılabileceğini düzenleyen hüküm TTK’nın 202. maddesinde düzenlenmemiştir. Ancak Yargıtay; yavru şirketin alacaklılarının da doğrudan zarar görebilme olasılığını kabul etmiştir²³¹²³². Sözgelimi yavru şirket alacaklılarının, alacaklarını almak için doğrudan ana şirkete başvurulabileceği ve böyle bir durumda söz konusu zararın dolaylı zarar olmadığı, doğrudan zarar niteliğinde olduğudur²³³.

Somut bir örnek olay üzerinden tüm bu anlatılanlar incelenmeye çalışılırsa; müzik üretimi ile faaliyet gösteren yabancı bir şirket olan (X) şirketi, %49’u bir Türk şirketi olan (Y) anonim şirketine bağlı olan dört tane yavru şirketin ana şirketi konumundadır. Avrupa’da faaliyet gösteren (X) şirketi, bu dört yavru şirketin bütün ekonomik değere sahip sanatçı sözleşmeleri ile kaim malvarlıklarının %100’ ü kendisine ait (Z) şirketine

²²⁷ Ahmet Kılıçoğlu; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara, 2013, s. 296.

²²⁸ Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut; Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2, 10. Baskı, İstanbul, 2013, s.158.

²²⁹ Kılıçoğlu, s.17.

²³⁰ Okutan Nilsson , Şirketler Topluluğu, s. 342.

²³¹ Eda Guray/Sezin Aktepe, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davalarında Zamanaşımı Süreleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 7, Sayı 14, Güz 2008 s. 137-156

²³² Bkz. Yargıtay 11. HD. 11.03.2002 T., E.2001/9198, K.2002/2097, www.corpus.com.tr., e.t: 20.05.2023.

²³³ Okutan Nilsson , Şirketler Topluluğu, s.354-355.

devredilmesi talebinde bulunmaktadır. Bu talebin yerine getirilmemesi üzerine (X) ana şirketi, (Y) şirketini saf dışı bırakmak amacıyla yavru şirketlerin faaliyetlerine devam edebilmeleri için gerekli hukuksal prosedürleri bilerek yerine getirmemiş, onların faaliyetlerine destek vermemiş, doğruluk ve dürüstlikle bağdaşmayan davranışlarla, böylece iflas etmelerine neden olmuştur²³⁴. Böyle bir durumda TTK m.202/1 hükmü, yavru şirketin pay sahibi sıfatıyla (Y) şirketinin hakkı korunurken, alacaklıların hakkı korunmamaktadır. Alacaklılar TTK m.202/1-c hükmü kapsamında yavru şirketin uğramış olduğu zararları yine yavru şirkete ödenmesini isteyebilir ama bu halde alacaklıların doğrudan uğramış oldukları karşılanamayacaktır. Çünkü TTK m.202 hükmü ile, ana şirketin yönetim kurulu üyelerinin, yavru şirketin alacaklılarının uğramış oldukları doğrudan zarar konusuna değinilmemiştir. İşte böyle bir halde TTK’de özel bir düzenleme bulunmasa bile tüzel kişilik perdesi kaldırılarak, ana şirketin sorumluluğuna gidilebilir²³⁵.

TTK 202.maddesindeki hükümde ise “*Alacaklılar da, (b) bendi uyarınca, şirket iflas etmemiş olsa bile, şirketin zararının şirkete ödenmesini isteyebilirler*” düzenlemesi mevcuttur. Bu hüküm kapsamında yavru şirkete meydana gelen zararın yine yavru şirkete ödenmesi talep edilebilir ancak böyle bir durumda yavru şirket alacaklılarının doğrudan uğramış oldukları zararın giderilmesine imkân sağlamayacaktır. Çünkü TTK’nın 202. maddesinde, ana şirketin ve ana şirketin yönetim kurulunun, yavru şirketin alacaklılarına vermiş oldukları doğrudan zararlarının tazmini hususunda bir düzenleme mevcut değildir. Bu durumda özel bir düzenleme olmasa dahi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanması, ana şirketin sorumluluğunun tespitinin yapıp alacaklıların doğrudan zararına sebebiyetine veren fiilin, ana şirkete yönlendirilmesi yolu uygulanabilecektir²³⁶.

3.5.3. Haksız Fiiller Açısından Şirketler Topluluğu İçin Bir Sorumluluğun Öngörülmemiş Olması

Ticaret Kanunumuzun Şirketler Topluluğunu düzenleyen bölümleri içerisinde ana şirketin hâkimiyeti kötüye kullanılması durumunda çeşitli yollarla sorumluluğunu düzenleyen hükümler mevcut olsa bile söz konusu düzenleme içerisinde haksız fiillerden doğan zararların giderilmesini sağlayacak bir hükme yer verilmemiştir. Böyle

²³⁴ Pulaşlı, s.523.

²³⁵ Göger, s.211.

²³⁶ Göger, s.212.

bir durumda ana şirketin, sınırlı sorumluluk ve ayrı malvarlığı ilkelerinin kendisine tanıdığı hakları kötüye kullanarak asgari sermaye ile kurdukları yavru şirketlere yüksek riskli işler yaptırmakta ve sorumluluk anlamında hiç veya yeteri kadar sorumlu olmamaktadır²³⁷. TTK’de özel bir düzenleme ile korunmayan haksız fiil alacaklılarının alacaklarına kavuşması ana şirkete başvurabilmesine, o da tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisiinden geçmektedir.

Ana şirketin hakimiyetini kullanması yoluyla yavru şirketin işlemiş olduğu haksız fiilleri yönlendirdiği veya sebebiyet vermesine örnek olarak 3 Aralık 1984 tarihli Bhopal Felaketi örnek verilebilir²³⁸. Söz konusu yaşanmış bir felaketi yakından incelediğimizde:

1969 yılında Union Carbide India Limited şirketi (UCIL), ABD’nin en büyük kimya şirketlerinden olan Union Carbide and Carbon Corporation (UCC) (1917)’nin bağlı şirketi olarak Hindistan’ın Madhya Pradesh eyaletinin başkenti Bhopal’da varolmuştur. Amerika Birleşik Devletleri kökenli Union Carbide firmasının Hindistan’ın Bhopal de kurduğu böcek ilacı üreten fabrikasında üretilen zehirli bir gaz olan metin isosiyanatının dışarıya salınımı yüzünden 18.000 den fazla insanın ölümüne ve 150.000’den fazla insanın ise zehirlenmesine yol açmıştır. Ancak hem UCC hem de UCIL’in “kusur”ları nedeniyle dava yolu ile sorumlu tutulabilecekleri iddia edilmiştir. UCC’nin ayrı bir tüzel kişiliği olmasına rağmen kusurlu ve sorumlu tutulabileceği savunulmuştur. Şöyle ki; UCC’nin bağlı şirketleriyle ilişkilerinin yapısına bakıldığında sıkı bir otorite ve kontrol sağlanmıştır. UCC, UCIL’in %50 payına sahiptir ve bu paylar, UCC’nin birleştirilmiş bilançosunda yer almaktadır. UCC, UCIL’in yönetim kurulunda doğrudan temsil yetkisine sahiptir. UCC’nin bu genel bağlılık ilişkisi dışında olayla doğrudan illiyet bağının kurulabileceği müdahaleleri mevcuttur²³⁹.

Keza yine ana şirkete, yavru şirketin yapmış olduğu haksız fiillerden ötürü sorumluluğunun meydana gelmesine verilebilen bir diğer olay ise Birleşik Krallıktaki 2002 tarihli Chandler v Cape Plc kararı örnek olarak verilebilir²⁴⁰. Bu kararda ise ana

²³⁷ Göger, s.214.

²³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Bhopal_felaketi#:~:text=Bhopal%20felaketi%2C%203%20Aral%4%B1k%201984,fazla%20insan%4%B1n%20zehirlenmesine%20neden%20oldu.,e.t:16.04.2023

²³⁹ Mokhiber, Russell; “Paying for Bhopal-Union Carbide's Campaign to Limit Its Liability”, The Multinational Monitor, July 31, 1985 - Volume 6 - Number 10.

<http://multinationalmonitor.org/hyper/issues/1985/0731/mokhiber.html> e.t: 16.04.2023.

²⁴⁰ <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2012/525.html> e.t: 16.04.2023.

şirkete, yavru şirketin işçilerin iş güvenliklerinin ve sağlıkları hakkında sorumluluğuna hükmedilmiştir.

Sonuç olarak mevcut şirketler topluluğu hükümlerinden haksız fiiller açısından bir düzenleme öngörmemesi halinde yeterli illiyet bağının kurulması halinde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin haksız fiiller açısından da uygulanmasını gerekli kılar.

3.5.4. Ana Şirket Ortaklarına Sorumluluğun Öngörülmemiş Olması

Ticaret Kanunumuzun Şirketler Topluluğunu düzenleyen hükümlerinde, ana şirketin ortaklarının sorumluluğunun söz konusu olabilecek bir hüküm mevcut değildir. Böylesi bir durumun da hakkaniyete uygun düşmeyeceği, hakkın yerini bulması açısından sorumluluktan kaçınılan hâlin mevcudiyeti halinde yapılması gereken, ana şirketin ortaklarının da sorumluluğunun meydana gelebilmesinin sağlanmasıdır. Zira uygulamada genellikle hâkimiyeti hukuka aykırı olarak kullanan ana şirketin organlarıdır. Öyleyse şartların oluşması halinde ana şirket ortaklarının sorumlu tutulmasına tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ile ulaşılabilecektir. Bu hâlin gerçekleşebilme ihtimaline ilişkin, yukarıda tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin türleri incelenirken somut örnekler verilmiştir²⁴¹.

3.5.5. Tam Hâkimiyet Halinde Bağlı Şirket Alacaklılarının Korunması

Ticaret kanunumuzda hâkimiyetin kötüye kullanılması, ana şirketin yavru şirket üzerindeki iştirakin yoğunluğuna göre tam hâkimiyet ve kısmi hâkimiyet olarak ikiye ayrılmaktadır. Sadece tek ortağın bulunduğu ve şirket üzerinde fiili denetimin olmadığı tam hâkimiyet türünde, birden fazla ortağın bulunduğu ve nispeten denetimin olduğu kısmi hâkimiyete göre; şirket dışındaki alacaklıların zarara uğratılması daha kolaydır. Bu yüzden tam hâkimiyet türünde, yavru şirket alacaklılarının korunması daha çok önem arz etmektedir. Ancak TTK'nın şirketler topluluğunu düzenleyen hükümlerinde, tam hâkimiyet halinde yavru şirket alacaklılarının koruyan özel bir hüküm mevcut değildir²⁴². Ayrıca TTK 203. veya 206. maddeleri gereği ana şirketin sorumluluğuna gidilse dahi oluşan zararın tazminine karar verildiğinde bu tazminat veya ödeme, yavru şirketin alacaklısına değil yavru şirketin kendisine yapılmaktadır. Hâlbuki alacağını alamayan alacaklılar, dava açmış, icra takibi başlatmış veya gerekli tüm hukuki

²⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.s.30.

²⁴² Tosun, s.96.

prosedürleri gerçekleştirmiş olmasına rağmen zarara uğramakla karşı karşıya kalmak zorunda bırakılmaktadır. İşte tüm bu sorunlar karşısında yine karşımıza bir çözüm yolu olarak tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi çıkmaktadır. Hem TTK 203. ve 206. maddelerindeki yetersiz düzenlemeler hem de doğrudan doğruya zarar görmüş alacaklıların uğramış oldukları zararın ödenmemesi; somut olayda adaletin sağlanması açısından tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilirliğini araştırılmasını gerektirmektedir²⁴³.

3.6. Uluslararası Yargı Kararları

Yabancı ülkelerdeki hukuk uygulamasında; haksız fiil, çevreye verilen zararlar, alacaklıların zararları gibi farklı şekillerde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına yönelik talepler değerlendirilmektedir. Ancak Türk hukukundaki şirketler topluluğunu oluşturan hükümlerin yeni olması, uygulamada karşılaşılsa da çözüm yolu olarak alternatif hükümlere başvurulmaya çalışılması, büyük ölçekli şirketlerin yabancı ülkelere nazaran az olması ve dolayısıyla da hâkimiyet altına alınacak şirket sayısının az olması gibi nedenler dolayısıyla Türk hukukundaki yargı kararlarının kısıtlı olmasına neden olmuştur²⁴⁴. Bu nedenle Türk hukukundaki şirketler topluluğundaki tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin ana şirket-yavru şirket bağlamında değil de genel olarak kardeş şirketler arasındaki tüzel kişilik perdesinin kaldırılması kararları olarak ortaya çıkmaktadır²⁴⁵. Ancak gelişen teknoloji, yenedünya düzeni ve küreselleşen piyasalar göz önüne alındığında Türk hukukunda da sürekli karşılaşılan bir sorun olarak göz önüne alınması gerekmektedir. Yabancı hukukun kendini tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi karşısında bu kadar geliştirmesi ve alınan kararlarda göz önüne alması, ihtiyacın bir göstergesidir. Aşağıda inceleme altına ve takriben yüzyıllık geçmişe sahip kararlarda dahi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin şirketler topluluğu kapsamında işlerlik kazanması buna örnek olarak gösterilebilir.

Aşağıda konumuzla ilgili olan yabancı ülke kararlarından bir kısmına yer verilmiş olup Türk hukuku açısından örnek olunması, karşılaşılabilecek sorunlar açısından fayda sağlaması beklenilmektedir.

²⁴³ Tosun, s.96-97, Günay, s.215-216.

²⁴⁴ Uyanık, s.268.

²⁴⁵ Uyanık, s.321, Ayrıca bkz. Yargıtay Ondokuzuncu Hukuk Dairesi Esas: 2016/4061 Karar: 2016/14936 , www.corpus.com.tr, e.t: 19.04.2023.

3.6.1. Minnie B. Berkey v. Third Avenue Railway Kararı (1926)

Söz konusu dava, demiryolu taşımacılığı yapan ana şirketin, yine aynı konuda faaliyet gösteren yavru şirketin bir kişiye çarpıp yaralaması sonucunda, ana şirketin sorumlu olup olmayacağına ilişkindir. Bu dava klasik tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin şirketler topluluğu açısından incelendiği klasik bir davadır. Davaya esas teşkil eden olay ve karar kısaca açıklanacak olursa²⁴⁶:

Forty-second Street Company isimli yolcu taşıma yetkisine haiz olan şirket, New York merkezli bir yavru şirkettir. Third Avenue Railroad Company şirketi ise bu şirketin tüm hisselerine sahiptir. Dolayısıyla, ana ve yavru şirket konumundaki bu şirketler olayda davalı taraftadır. Davacı olan Minnie, 4 Ekim 1916 yılında şehir içi taşımacılık yapan yavru şirketin treninden inerken makinistin ihmali dolayısıyla sakatlanır ve ana şirkete karşı tazminat davası açar.

Hâkim söz konusu kararında ana şirketin hâkimiyetini ve kontrolü tam olarak sağlamadığını gösteren somut deliller karşısında, yavru şirketin faaliyetini ana şirketten ayrı olarak değerlendirmiş, söz konusu olayda tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını bu olay açısından gerçekleşmediğinden bahisle ana şirketin yavru şirketin borçlarından sorumluluğunun olmadığına yönelik karar vermiştir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin şirketler topluluğunda uygulanabilmesi açısından önem arz eden kararın gerekçesinde, şu hususlara yer verilmiştir:²⁴⁷ “... *Hukukta mecaz dar bir şekilde yorumlanmalıdır, çünkü bir düşünceyi özgürleştirmek için kullanılmaya başlanır ancak sonunda onu köleleştirir. Ana şirketin bir kukla olarak nitelendirilen yavru şirket aracılığıyla bir ticari faaliyeti sürdürmesi halinde tüzel kişilik göz ardı edilebilir. Ancak hâkimiyet tam olarak sağlanamamış ise bizler adalet ve dürüstlüğün tesisinde zorlanırsınız...*”

Bu hâkimiyetin gerçekleşmediğine ilişkin ise hakim somut olayda : yavru şirketin tahsil ettiği paraları kendi ad ve hesabına yatırdığını, söz konusu tren hattını üzerindeki çalışanlar açısından maaşların ve yükümlülükleri tek başına yavru şirketin üstlendiğini, ana şirketin yavru şirketi organize ettiğine ilişkin kayda rastlanılmadığını, tren hattının işletme izninin 1884 yılına dayanıldığına ve bu yıllarda yavru şirketin tek başına söz konusu şirketi işletme faaliyeti içerisinde olduğu sonuçlarına varılarak söz konusu davanın reddine karar vererek yavru şirketi tek başına sorumlu tutmuştur.

²⁴⁶ Uyanık, s.269, 270, 271.

²⁴⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Berkey_v._Third_Avenue_Railway_Co ,e.t: 19.04.2023.

3.6.2. Anderson v. Abbot, First National City Bank v. Banco para el Comercio Exterior De Cuba Ve United States s. Bestfoods Kararları²⁴⁸

ABD yüksek mahkemesinin Anderson v. Abbot davasına yönelik olarak; sınırlı sorumluluk ilkesinin ABD hukuku açısından önem arz ettiği ve böylelikle büyük şirketlerin, büyük sermayeleri elde ettiğine dem vurulmuştur. 1944 yılındaki bu kararlar aslında tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının zorlaştırmaya ve hile durumunun tespitinin yapılmadan bu teorinin uygulanmaması gerektiğini ve şirketlerin yeterli sermayesi olmadığı durumlarda hissedarların ancak kusurlarıyla sorumluluğunun doğacağına ilişkin karar vermiştir.

ABD yüksek mahkemesinin First National City Bank v. Banco para el Comercio Exterior De Cuba kararında ise, şartların sağlanması durumunda gerek uluslararası hukuk gerekse de federal ortak hukuka uygun olarak izin verilmesi gerektiğinden bahsederek “ hakkaniyet gereği olarak kurulmuş bir şirketin her durumda hissedarlarından ayrı sayılması gerektiği” vurgusu yapılmış, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına karar verilmiştir.

Yine ABD yüksek mahkemesinin 1998 yılında vermiş olduğu bir kararı olan United States s. Bestfoods olayına ilişkin olarak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması açısından, ana şirket-yavru şirkete odaklanarak ana şirketin yavru şirkete göre paydaşlarının kurumsal borçların ödenmesi açısından önceliğinin olduğuna değinilmiştir. Mahkeme özellikle sahtekarlık, hile ve belirli hukuka aykırı amaçlara ulaşmak için yapılan faaliyetleri engellemeye yönelik olarak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması gerektiği yönünde karar vermiştir. Dolayısıyla özellikle sahtekarlık ve hile gibi bir durumun tespitinin yapıyor olmasını tüzel kişilik perdesini kaldırılması için öncelikle araştırılması gereken bir olgu olduğunun tespitine de yer verilmiştir.

²⁴⁸ Dante Figueroa,; Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America, Duquesne Law Review ,2012,s.683-797.

SONUÇ

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi Türk hukuk uygulamasında istisnai olarak görülmekle birlikte, aslında tüzel kişiliklerin ortaya çıkış amaçlarına uygun davranabilmeleri, ekonomide düzenin sağlanması ve hakkın kötüye kullanılmasının engellenmesi gibi birçok açıdan faydası görülmektedir.

Malvarlığının korunması, sınırlı sorumluluk, kamuyu aydınlatma ilkesi, sermaye payı oranına göre haklardan yararlanma gibi sermaye şirketlere hâkim olan ilkeler mevcuttur. Bu ilkelerden özellikle malvarlığını korumaya yönelik olarak tahsis edilen ilkelerin yasaya uygun olmasına rağmen, hakkaniyet ve dürüstlük kuralıyla bağdaşmayan uygulamaları mevcuttur. Bu uygulamaların önüne geçmek adına tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi alternatif bir yol olarak uygulanmalıdır.

Şirketler ticari hayat serüveninde, menfaatleri için, tüzel kişiliğini kendi yararına kullanabilmektedirler. Bu durum zarara uğratılan şirketin, ortak ve yöneticilerini hukuki sorumluluk üstlenmeden ticari hayatlarına devam edebilmesini sağlarken, şirket alacaklılarını mağdur edebilmektedir. Bu mağduriyeti gidermek adına tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi önem kazanmaktadır. Çünkü şirket borçlarından veya zararlarından kendilerini korumak amacıyla yöneticiler veya ortaklar, tüzel kişilik perdesin, kötüye kullanabilmektedir.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisini destekleyenler kadar bu teoriye karşı çıkanlarda olmuştur. Karşı çıkanların gerekçelerinde; teorinin bir sınır çizmediğini, hukukun ve demokratik sistemlerin zarar görebileceği ve yargı kararlarındaki istikrarın bozulacağı endişesine yer verilmiştir. Teoriye karşı çıkanlar; zorunlu sigorta önerisi veya zorunlu sermaye önerisi gibi alternatif yolların, sorunların çözülmesi noktasındaki yollar olduklarını düşünmektedirler.

Her ne kadar Türk hukuku açısından bu teoriye pek değinilmediği görülse de gerek uygulamada gerekse de doktrinsel araştırmalarla her geçen gün ortaya konulan farklı bakış açılarıyla geliştiği görülmekte, ileriki yıllarda bu teorinin hukukumuzda da büyük yer kapsayacağı düşünülmektedir. Zira bu teorinin uygulama açısından ihtiyaç halini aldığı gözlemlenmektedir.

TTK'da şirketler topluluğu düzenlemesinde mevcut hâkimiyet ilişkisinin kötüye kullanılması durumlarına yönelik olarak sunduğu birtakım yollar incelenmiştir. TTK'ya yeni bir düzenleme olarak giren ve bu düzenleme ile hakkaniyete aykırı sonuçların önüne geçmeye çalışan şirketler topluluğu, tüzel kişilik perdesinin

kaldırılması teorisinden beklenen çözüm yollarına alternatif olarak bir kanuni düzlem içerisinde ele alınmış ve tüzel kişilik perdesinin üzerindeki yükün azalmasına sebebiyet vermiştir. Zira tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi, şirketler topluluğu içerisinde uygulanma sahası içerisinde yer almaktadır. Çünkü şirketler topluluğu düzleminde, yavru şirketin/şirketlerin, ana şirketin komutlarıyla hareket ediyor olması, hukuki anlamda ayrı tüzel kişiliklere sahip olmaları neticesinde ana şirketin sorumluluktan kaçınması, şirketler topluluğu içerisinde olan yavru şirket yönetimi, ana şirketin belirlediği veya yönlendirdiği politikalar doğrultusunda hareket etmesi, bağımsız ve özgürce karar alamaması gibi hakkaniyete aykırı sonuçların meydana getirmektedir. Bu durumun önüne geçmek için TTK m.195 ile 209 maddeleri arasında şirketler topluluğuna ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak hakkaniyet ve dürüstlük kuralını bozan durumların sınırlı olmayacağı ve her somut olayda ortaya yeni hususların ortaya çıkabileceği gözetildiğinde perdenin kaldırılma taleplerinin dikkatle incelenip, değerlendirilip karara bağlanması gerekmektedir. TTK'da ele alınmayan hallerde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabiliyor olması gerekmektedir.

Ancak unutulmamalıdır ki tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının şirketler topluluğu hükümlerine yansıtılmasının kabulüyle birlikte, aslında mevcut düzenlemelere getirilmesi gereken bir alternatif, tamamlayıcı yol olarak öngörülmektedir. Tüzel kişilik perdesini kaldırılması teorisi; çözüm bulunmaya çalışılan somut durum içerisinde ikinci bir planda olması gereken, özel bir düzenlemenin mevcudiyeti halinde göz önüne alınmaması gereken bir teoridir. Somut olaydaki hakkaniyetin ve adaletsizliğin giderilmesine yarayan bu teori araç veya ikincil nitelikte bir teoridir. Yani eğer bir yasa hükmü var ise perdenin kaldırılması teorisi değil, o yasa hükmü işlerlik kazanmalıdır. Özellikle şirketler topluluğunu oluşturan ana ve yavru şirketlerin konumu şirketler hukukuna, rekabet hukukuna ciddi zararlar verebilmektedir. Bu noktada şirketlerin, özellikle ana şirket pozisyonundaki şirketlerin, rekabet ihlallerinden de sorumlu tutulabilmelerinin sağlanabilmesi, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinden geçmektedir. Böylece ana şirketin, yavru şirket aracılığıyla yapmış olduğu rekabet ihlalinin kendisinin sorumlu kılınması mümkün hâle getirilmesinin önü açılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKIN, İrfan; Şirketler Topluluğu Sorumluluk Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- AKINCI, Şahin; Alacaklılardan Mal Kaçırarak İçin Kurulan Yeni Şirkete Müracaat İmkânı Bakımından; Muvazaa, Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ile Organik Bağ Kavramlarının Elverişliliği ve Yargıtay Uygulamaları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Dergisi, Konya, 2019.
- AKINTÜRK Turgut, AKİPEK, Jale G., ATEŞ KARAMAN, Derya; Türk Medeni Hukuku Kişiler Hukuku, 11.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- AKÜNAL, Teoman; Türk Medenî Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul 1998.
- AKMAN, Taylan Şefik; Vergi Hukukunda Peçeleme Kavramının Hukuksal ve Sosyolojik Analizi, Ankara Barosu Dergisi, Y. 66, S. 3, Yaz 2008, s. 27-28
- ALTAŞ, Soner; Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketler, Seçkin Yay., Ankara, 2019.
- ANTALYA, Gökhan; Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi, 1. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, Bildiri Metni, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 2015.
- AYAN, Mehmet, Nursen; Kişiler Hukuku, Seçkin Yayınevi, Konya, 2016.
- BAFRA, Erdem; İngiliz Mahkemelerince Şirket Tüzel Kişiliği Perdesinin Kaldırılması, TBB Birliği Dergisi, 2014.
- BARLAS Nami; Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, 4. Baskı, İstanbul 2016.
- BAHTİYAR, Mehmet; Ortaklıklar Hukuku. 8. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- BÜYÜKYILMAZ, Uğur; Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi SBE, İstanbul, 2015.
- BOZKURT, Tamer; Şirketler Hukuku, 1. Baskı, Legal Yayınevi, Ankara, 2019.
- ÇAKIR ÇELEBİ Fatma Betül; Şirketler Topluluğunda Hâkim Teşebbüs, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, 2018.
- ÇAMOĞLU, Ersin; Ticaret Ortaklıkları Bağlamında Perdenin Kaldırılması Kuramı ve Yargıtay Uygulaması, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Yıl 2016, Cilt XXXII, Sayı 2.

- DAVIS, Wendy, HIZIR Serdar; Dance of Corporate Veils: Shareholder Liability in the United States of America and Turkey, Ankara Bar Review, 2008/2, s. 79-80.
- DEMİRTAŞ, Nevzer Sebla; “Bağlı Şirketin Borçlarından Dolayı Hakim Şirketin Sorumluluğu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, Kocaeli, 2019.
- DURAL, Mustafa; “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması ya da Tüzel Kişiliğin Tabanına Basılması” (Tüzel Kişilik Perdesi), Sermaye Piyasası Kurulu 15. Yıl Sempozyumu, Ankara, 1998.
- DURAL Mustafa, ÖĞÜZ Tufan; Türk Özel Hukuku (Özel Hukuk), Cilt 2, 21. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2020.
- EASTERBROOK Frank, FISCHEL Daniel; Limited Liability and Corporation. University of Chicago Law Review, 1985, s.89-117.
- EMİNOĞLU, Cafer; Türk Ticaret Kanunu’nda Kurumsal Yönetim, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi, 2014.
- ESEN Emre; Milletlerarası Özel Hukukta Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, 2. Baskı, İstanbul, Ekim, 2011.
- EREN, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- ERGÜN, Ömer; Medeni Hukukta Tüzel Kişilerin Ehliyet Durumu, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2010.
- FIGUEROA, Dante; Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America, Duquesne Law Review, 2012.
- GÖGER, Yunus Emre; “Sermaye Şirketlerinde Sınırlı Sorumluluk İlkesi ve Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.
- GÜNAY, Sena Nur; “Sermaye Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi SBE, İstanbul, 2016.
- GÜRAY Eda, AKTEPE Sezin; Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davalarında Zamanaşımı Süreleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 7, Sayı 14, Güz 2008, s. 137-156.

- GÜNDOĞDU, Gökmen; Bir Şirketler Topluluğu En Az Kaç Bağlı Şirketten Oluşur Ticaret Sicil Yönetmeliği m. 105 Hükümünün Türk Ticaret Kanunu m.195 Hükümü ile Uyumsuzluğu Sorunu. Legal Hukuk Dergisi, 2014, vol.12, 107-126.
- İMREGÜN, Oğuz; Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Ana Hatları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1968.
- KARAHAN, Sami; Şirketler Hukuku, Mimoza Yayınevi, Konya, Aralık 2013, s.127-128.
- KARATAŞ DURMUŞ, Neslihan; Ticaret Kanunu Kapsamındaki Şirket Toplulukları ve Bunların Vergi Hukuku Karşısındaki Durumları, I. Ticaret Hukuku Uluslararası Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 2014, 71-84.
- KAŞAK, Fahri Erdem; Tüzel Kişilik Kavramı ve Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(2), 2020, 1242-1263.
- KAYA İlknur; Limited Şirket Ortağının Kamu Borçlarından Sorumluluğu ve Danıştay'ın 2013/1 E. ve 2018/1 K. Sayılı İBK Üzerine Kısa Bir Değerlendirme, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1,2020.
- KERVANKIRAN Emrullah, "Sermaye Ortaklıklarında Sınırlı Sorumluluk Prensibine Karşı Önemli Bir İstisna: Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XI, S. 3-4., 2007, s. 453-473.
- KILIÇOĞLU, Ahmet; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2013,
- KORKUT, Ömer; Türk Hukuku Bakımından Ortak Girişim (Joint Venture) ve İş Ortaklığı, LEGAL Hukuk Dergisi, 2007, C:5, S: 52.
- LEKESİZ, Muzaffer; Konsorsiyum Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, Ankara,2016
- MACEY Jonathan , MITTS Joshua, Finding Order in the Morass: The Three Real Justifications for Piercing the Corporate Veil, Yale Law & Economics Research, Vol 100, Issue 1, Article 2, 2014.
- MÖLLERS Christoph; Internationale Zuständigkeit bei der Durchgriffshaftung, Verlag Ernst und Werner Gieseking, Bielefeld, 1987.
- MİSİLİ Sinan; Şirketler Topluluğu Hukuku Tarihçe ve Terminoloji, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl 13. Sayı 52. Ekim 2022
- OKUTAN-Nilsson, Gül; Anonim Ortaklıklarda Paysahipleri Sözleşmeleri (Paysahipleri Sözleşmeleri), Çağa Hukuk Vakfı İstanbul, 2004

- OKUTAN-Nilsson, Gül; Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topluluğu Hukuku(Şirketler Topluluğu), XII Levha Yay., İstanbul, 2009.
- OĞUZMAN Kemal, SELİÇİ Özer, OKTAY-ÖZDEMİR Saibe; Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 16. Baskı, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2014.
- OĞUZMAN Kemal, ÖZ Turgut; Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2, 10. Baskı, İstanbul, 2013.
- ÖZCANLI, Fatma Beril; “Şirketler Topluluğunda Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması,” Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 2017.
- ÖZ Ersan , DEMİRTAŞOĞLU Bülent; Kamu Alacağını Koruma Yöntemi Olarak Tasarrufun İptali Davaları, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 3, S. 10, Temmuz 2012, s. 35-68.
- ÖZKURT, Ayşegül; “Bankacılık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması,” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2010.
- PULAŞLI Hasan; Şirketler Hukuku Şerhi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- POROY Reha, TEKİNALP Ünal, ÇAMOĞLU Ersin; Ortaklıklar Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul,2021.
- SERİCK, Rolf; Durchgriffsprobleme bei Vertragsstörungen-Unter Berücksichtigung von Organschafts-und Konzernverhältnissen, Karlsruhe, 1959.
- SMİTH Douglas G.; Piercing the Corporate Veil in Regulated Industries, Brigham Young University Law Review, Vol. 2008, No. 4
- SEVEN V. ve GÖKSOY C., Ticaret Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması – Bir Kararın Değerlendirilmesi, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 80 Sayı 6, s. 2455-2470, İstanbul, 2006.
- SUSUZ, Kağan; Şirketler Topluluğuna İlişkin Hükümlerin Uygulama Alanı Bakımından Hâkim Teşebbüs Kavramı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2012, 18(2), 269-279.
- TEKİNALP, Ünal; Perdeyi Kaldırma Teorisi (Perdeyi Kaldırma), Reha Poroy’a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 1995.
- TEKİNALP Ünal, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğu İlişkin Düzenlemesinde Kontrol İlkesi” (Kontrol İlkesi), Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, İstanbul, Vedat, 2009, s. 1543-1556.

- TEKİNALP Ünal, Anonim Ortaklıkta Sermayenin Korunması İlkesi (Sermayenin Korunması), Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt 2, İstanbul, 2010
- TEKİNALP, Ünal; Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku (Sermaye Ortaklıkları), 4. Baskı, Vedat Yayınları, İstanbul, 2015.
- TEKİNALP Ünal; Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Güncelleştirilmiş 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- THOMPSON, Robert B.; The Limits of Liability in the New Limited Liability Entities, Wake Forest Law Review, Cilt 32, Sayı 1, 1997.
- TOSUN, Zelal Narçin; Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Ve Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Düzenlemeleri İle Karşılaştırılması, Terazi Hukuk Dergisi, 2015, s.89-103.
- TİLE, Latif; Türk Hukuku'nda Joint Venture Düzenlemeleri, 2013.
- TÜRK, Hikmet Sami; Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Ankara, 1986
- ULUSOY Erol; "Şirketler ve Bankacılık Hukukunda Kapsam Alma ve Sorumlu Kılma Amacıyla Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması", I. Uluslar Arası Ticaret Hukuku Sempozyumu, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, İstanbul, Şubat 2008,
- UYANIK, Namık Kemal; Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Organik Bağ, 1.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.
- YAVAŞ, Murat; Tasarrufun İptali ve İstihkak Kurumlarında Perdenin Kaldırılması, Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, I. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, 02 Şubat 2008, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum Kitabı, Editör Erol Ulusoy, İstanbul 2008, s. 217 - 232.
- YAVAŞI Mahmut,BOZGEYİK Hayri, Karşılaştırmalı Hukukta ve Uygulamada Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 9,Sayı 100,2014.
- YANLI, Veliye; Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000.
- YALÇIN, Taner; "Bankacılık Hukukunda Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları" Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile TMSF tarafından müştereken düzenlenen 1. Uluslararası Ticaret Hukuku Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul, 2008.
- YAVUZ, Yasin; 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Hâkim Şirket, Bağlı Şirket ve Şirketler Topluluğu Düzenlemeleri, Gümrük ve Ticaret Dergisi, 4, 32-37.

YAVUZ, Mustafa; Türk Hukukunda Hakimiyet Sözleşmeleri, Gümrük Ticaret Dergisi, 7(21), 2020, 44-53.

WORMSER, Maurice I.; Piercing the Veil of Corporate Entity; Columbia L. Rev. Vol. 12, No. 6, 1912.

VERİ TABANLARI VE İNTERNET SİTELERİ

<https://dergipark.org.tr/> e.t: 05.11.2021

<https://www.resmigazete.gov.tr> e.t:18.11.2021

<https://www.lexpara.com.tr> e.t: 14.01.2022

<https://www.ticaretkanunu.net> e.t: 14.03.2023

<http://www.gesetze-im-internet.de/hgb/index.html> e.t: 13.04.2023

<https://tr.wikipedia.org> e.t :16.04.2023

<http://multinationalmonitor.org> e.t: 16.04.2023

<http://www.bailii.org> e.t: 16.04.2023

<https://www.corpus.com.tr> : 16.04.2023

<http://caselaw.findlaw.com/co-court-of-appeals/1369174.html> e.t: 08.08.2023.

EKLER

Ek-A. Tez Etik İzin İstek Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	MUCAHİT GÜNAY
ÖĞRENCİ NO	2020005025
TEL. NO.	
E - MAIL	
ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	ÖZEL HUKUK ANABİLİMDALI
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2023/2024- GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Tezin konusu, şirketler topluluğuna dâhil olan şirketler arasında veya alacaklılara yönelik, hakkın kötüye kullanılmasının önüne geçmek için TTK'da düzenlenen topluluk hükümlerinin incelenmesi, incelenirken eksik kaldığı düşünülen ve bu eksiklikler neticesinde koruma sağlanamayan durumlara getirilebilecek alternatiflerdir. Bu hâlde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur.
TEZİN AMACI	TTK'ya yeni bir hüküm olarak giren ve bununla birlikte hakkaniyete aykırı sonuçların önüne geçmeye çalışan şirketler topluluğu düzenlemesi, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinden beklenen çözüm yollarına alternatif olarak kanunumuzda ele alınmıştır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulama sahaları arasında olan şirketler topluluğu hükümleri, sorunlara kısmi anlamda çözüme kavuşturulmasını sağlamıştır. Çünkü şirketler topluluğu düzleminde, bağlı şirketin/şirketlerin, ana şirketin komutlarıyla hareket ediyor olması, hukuki anlamda ayrı tüzel kişiliklere sahip olmaları neticesinde ana şirketin sorumluluktan kaçınması hakkaniyete aykırı sonuçların meydana gelmesine yol açmaktaydı. Bu durumun önüne geçmek anlamında TTK m.195. ile 209. maddeleri arasında şirketler topluluğuna ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu düzenlemelerde ele alınmayan hususlarda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanıyor olması gerekir. Zira hakkaniyeti ve dürüstlük kuralını bozan durumların sınırlı olmayacağı gözetildiğinde, her somut olayda teorisinin uygulanabilirliği değerlendirilmesi gerekir.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na şirketler topluluğu, bir ilk olarak, 2012 yılında dâhil olmuştur. Özellikle küreselleşen dünya ticareti ile birlikte değişik branşlarda faaliyette bulunmak üzere farklı türlerde tüzel kişiliğe sahip olan şirketler toplulukları meydana gelmiştir. Ortak bir hedefe ulaşma noktasında aynı hâkimiyet altında bulunan birkaç şirketin kademeli olarak gruplanması küreselleşen dünya ticareti içerisinde bir zorunluluk arz ettiği muhakkaktır. Ancak şirketler topluluğunun kademeli olarak oluşturulmasının kötüye kullanıldığı, ana şirketin sorumluluğunun gizlenerek yavru şirket üzerinde bırakılmaya çalışılmasının hakkın kötüye kullanılması anlamına geleceği ve bu durumun da hukuk düzenince korunmaması gerektiği, uluslararası birçok düzlemde ele alınmaktadır. Çalışmamız kapsamında şirketler topluluğuna dâhil olan şirketler arasında veya alacaklılara yönelik, hakkın kötüye kullanılmasının önüne geçmek için TTK'da düzenlenen topluluk hükümleri incelenmiş, incelenirken eksik kaldığı düşünülen ve bu eksiklikler neticesinde koruma sağlanamayan durumlara değinilmiştir. Bu hâllerde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisinin uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda yargı kararlarına da değinilerek, somut durumlarda karşılaşılan benzer olaylar incelenmiş ve izlenilmesi gereken yollara örnek verilmiştir.
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Mucahit GÜNAY	ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde Kalan TARİH: 13 / 12/ 2023 Asıl Sureti İmzalıdır

TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu ÖZEL HUKUK faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
Adı - Soyadı: SELEN KARAĞAÇ	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Faruk ANDAÇ		Adı - Soyadı: Murat KOÇ		
Unvanı: Dr.Öğr.Üyesi	Unvanı:	Unvanı: Prof.Dr.		Unvanı: Prof.Dr.		
Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	İmzası: / / 20.....	Evrak onayı mail yoluyla alınmıştır. İ..... / / 20.....		Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır / / 20.....		
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Şirvan KALSIN	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır / / 20.....	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır / / 20.....	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır / / 20.....	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır / / 20.....	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır / / 20.....	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır / / 20.....	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır / / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, / / 20..... - / / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli izin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

Ek-B. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Kurulu İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2300006182
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

21.06.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: Rektörlük Makamınının 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazısı.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezli Yüksek Lisans Programlarında tez aşamasında kayıtlı olan **Şevval CEYHAN, Nazife Nisa OK, Mücahit GÜNAY, Mehmet Serkan Balta, Ali Deniz Görhan, Büşra Ergül, Hasan Oran, Kardelen Aynacı** isimli öğrencilerimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek :

- 1 - 1 adet öğrenciye ait tez evrakları dosyası.
- 2 - 3 adet öğrenciye ait tez evrakları dosyası.
- 3 - 4 adet öğrenciye ait tez evrakları dosyası.

Ek-C. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2300006805
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

17.07.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 04.07.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300006329 sayılı yazınız.
b) 06.07.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300006400 sayılı yazınız.
c) 07.07.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300006435 sayılı yazınız.
ç) 22.06.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300006224 sayılı yazınız.
d) 21.06.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300006182 sayılı yazınız.
e) 10.07.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300006515 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Önder Parlakyıldız, Şevval Ceyhan, Nazife Nisa Ok, Mücahit Günay, Mehmet Serkan Balta, Ali Deniz Görhan, Büşra Ergül, Hasan Oran, Kardelen Aynacı, Öykü Eşberk, Aysenur Perçem, Metin Bolat, Betül Begüm Karadayı, Hatice Danışoğlu, Özlem Erin, İzzettin Bilgin, İbrahim Ata Can Ceren, Muhammed Batuhan Gün, Fahriye Aycan Şahin, Halil Bilsay Tezel ve Gamze Özt Demir Aydoğan** isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ
Rektör Yardımcısı